

DATA T Î N A

REVISTĂ LUNARĂ EDITATĂ DE CENTRUL CULTURAL JUDEȚEAN CONSTANȚA „TEODOR T. BURADA”
AL CONSILIULUI JUDEȚEAN CONSTANȚA
FONDATĂ ÎN 1991
SERIE NOUĂ. ANUL I, NR. 6, Iunie - August 2014

DATINA, fondată în 1991, serie nouă,

Revistă lunară editată de Centrul cultural județean Constanța

„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

Director

Prof. Doina VOIVOZEANU

Redactor șef

Aurelia LĂPUȘAN

Redactori

**Adina BOCAI, ANA-Laura PARFINOV,
Laura CALOEAN**

Contabil șef: **Alina ONEL**

Tehnoredactor: **Gabriel VOICU**

Copyright text și fotografii © Centrul cultural județean Constanța “Teodor T.Burada”

Copyright prezentare grafică © 2014 Editura Datina

Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușneanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța

Bd. Tomis nr. 110

Tel./Fax: 0241 61 92 93

E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68

Tel: 0241 61 88 42

E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Se distribuie gratuit

CUPRINS

3 O instituție de cultură care susține
Tradiția, dialogul și interpretarea

4 La Festivalul Național al Tradițiilor Populare
de la Sibiu - Constanța își regăsește locul de
frunte

6 Satul de la marginea țării

9 Un obicei rar păstrat, dar de o semnificație
aparte - Cucii

10 Muzeul «Gheorghe Celea», moștenire
aromână de mare preț

13 La M.Kogălniceanu - Femeile cinstesc
tradiția

15 «Româncuța» de la Cumpăna

15 Portret de interpret - Ștefania Șirin Narenji

16 Ansamblul «Mușata Armână»

17 Muzica și dansurile tradiționale tătărești,
puse în scenă la Sibiu de Ansamblul KARASU

18 Teodor T. Burada, *O călătorie în Dobrogia*:
ediția anastatică

20 Sărbătoarea grâului în Dobrogea

26 80 de ani de la inaugurarea monumentului
dedicat lui Mihai Eminescu la Constanța

29 Curelarul Ion Z. Tudorică din satul
Tortomanu, a devenit, prin talentul meseriei,
personalitate cu diplomă de academician
țaran

31 Mamaia, nașterea unei stațiuni

33 Muzeul din colțul străzii

O INSTITUȚIE DE CULTURĂ CARE SUSȚINE TRADIȚIA, DIALOGUL ȘI INTERPRETAREA

Existența Centrului Cultural Județean Constanța "Teodor T. Burada" în spațiul cultural dobrogean are o importanță deosebită.

Aduce un suflu nou în educarea și formarea artistică a celor doritori să-și acceseze latura sensibilă a personalității, în diverse domenii, de la arte vizuale, artă dramatică, muzică, dans, până la activități de hobby pentru copii și cursuri de limbi străine pentru adulți.

Nu în ultimul rând, Centrul Cultural Județean Constanța "Teodor T. Burada" are menirea de a promova valorile tradiționale în rândul instituțiilor de învățământ, iar conservarea inegalabilului patrimoniu etnologic al Dobrogei revine ca o datorie sfântă a tuturor slujitorilor de cultură.

Realizările deosebite ale activității Centrului Cultural Județean Constanța "Teodor T. Burada", prin aportul asiduu al cadrelor didactice și artiștilor implicați în educarea și pregătirea cursanților se concretizează permanent în organizarea de evenimente culturale: recitaluri de muzică-poezie-balet, expoziții de pictură, artă fotografică, modelaj, dress design.

De aceea, activitățile instituției se traduc într-un număr impresionant de diplome și premii primite de cursanții Centrului și de profesorii lor, apariții televizate, participări la festivaluri și concursuri naționale și internaționale, tabere de vară (Canlia), iar faptul că avem deja un public fidel, prezent la toate manifestările, ne răsplătește pe deplin eforturile.

Și la fel de onorant este rezultatul efortului didactic oferit de cei care ajung artiști de valoare în perimetrul cultural dobrogean.

Evident că totul se bazează pe tradiție, pe experiență, pe gustul publicului local.

Anul acesta se împlinesc o sută de ani de când o oarecare Armida Agopian, absolventă diplomată a Școlii profesionale gradul II din București, solicita primăriei eliberarea unei adeverințe din care să rezulte că în Constanța funcționau patru școli primare de fete ale statului și alte patru școli particulare ale diferitelor comunități, iar ea înființase o școală superioară practică de educație casnică unde absolventele de curs elementar să poată învăța croitoria, linjeria și o secție de lux cu lucrări de arte decorative.

Putem socoti astfel acest demers ca un început al școlilor pentru timp liber de unde își trage seva și Centrul nostru de astăzi. De la care, iată, au trecut chiar o sută de ani.

Prilej pentru a face arc între trecut și prezent, între tradiții și inovații.

Constanța își regăsește locul de frunte

An de an, în luna lui cuptor, pe când se așează peste țară vâlul sărbătoresc al Sfintei Marii, la Sibiu, se organizează într-o splendidă desfășurare de forțe artistice de pe tot cuprinsul țării Festivalul Național al Tradițiilor Populare. Sute de meșteșugari, artiști, dansatori, soliști, își etalează pe scenele în aer liber din minunata Dumbravă tot ce au mai frumos, mai durabil, mai bine moștenit și păstrat.

Inițiatorii festivalului și-a propus de la început să revitalizeze și să recupereze patrimoniul imaterial, cunoscut sub numele de „Tezaure Umane Vii” din toate colțurile României. Organizat și desfășurat anual de Complexul Național Muzeal ASTRA, festivalul își propune valorificarea patrimoniului cultural tradițional, exprimat prin creațiile încă păstrate în viața comunităților rurale și încurajarea tinerei generații de a cunoaște, însuși și perpetua aceste tradiții ca marcă a propriei identități etno-culturale. Evenimentul din Dumbrava Sibiului, unde se află cel mai mare tezaur etnografic, este conceput ca o manifestare interactivă între actanții veniți din mai multe județe ale țării și publicul vizitator. Muzica tradițională, dansul, atelierele de arte plastice sau arte mecanice, demonstrațiile culinare, reprezintă modalități prin care valorile comunităților reprezentate pot fi cunoscute și însușite de către tânăra generație.

Multiculturalitatea dobrogeană

Anul acesta, printre vedetele festivalului se află, în premieră, Constanța prin Centrul cultural județean « Teodor T. Burada ».

Constanța își va adjudeca pe deplin statutul de reprezentant al multiculturalității dobrogene. Evenimentul reunește an de an câte trei județe din Transilvania (inclusiv Banatul, Crișana și Maramureșul), Muntenia (inclusiv Oltenia și Dobrogea) și Moldova (inclusiv Bucovina și Basarabia), precum și reprezentanți ai comunităților românești din afara granițelor.

În 2014, județul desemnat să reprezinte Muntenia la festival a fost, în premieră, aleasă Constanța, prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”.

Evenimentul se va desfășura pe șapte secțiuni tematice, respectiv: arte religioase (tradiții cultice legate de practicile religioase, tradiții precreștine), arte literare orale (basmе, eseuri, poezie și teatru popular), arte muzicale (interpreți vocali și instrumentali), arte coregrafice (dansuri populare), arte plastice (meșteșuguri artistice tradiționale), arte mecanice (creații tehnice tradiționale) și arte culinare (demonstrații practice după rețete tradiționale specifice județelor participante), și va reuni aproximativ 200 de participanți.

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” s-a înscris la cinci din cele șapte secțiuni (arte religioase, arte muzicale, arte coregrafice, arte plastice și arte culinare) cu expoziții de obiecte tradiționale, precum și cu demonstrații în cadrul unor ateliere de creație. Artiștii populari care vor participa din partea Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” vor reprezenta cu succes artele tradiționale specifice Dobrogei.

Ca o componentă aparte, specifică Dobrogei, multiculturalitatea va fi o piesă de rezistență în contextul participării la manifestarea de la Sibiu, astfel că, alături de valorile tradiționale românești vor fi reprezentate și comunitățile etnice care trăiesc de sute de ani în ținutul dintre Dunăre și Marea Neagră alături de populația majoritară (turci, tătari, greci, bulgari, armeni, rromi).

Festivalul Național al Tradițiilor Populare este organizat de Complexul Național Muzeal „ASTRA” și Consiliul Județean Sibiu și se va desfășura în perioada 15 – 17 august 2014.

O competiție strânsă

Conceput să ilustreze tradiții din zone etno-folclorice diferite, ediția din acest an a festivalului aduce la rampă reprezentanții județelor Constanța, Prahova, Satu Mare și ai Republicii Moldova, în cadrul celor șapte secțiuni: Arte religioase, Arte literare orale, Arte muzicale, Arte coregrafice, Arte plastice, Arte mecanice și Arte culinare.

Festivalul Național al Tradițiilor Populare are ca model Festivalul Folcloric “Smithsonian” organizat anual încă din 1966, în Washington D.C., de către Institutul Smithsonian. Participarea Românei ca invitat de onoare la ediția din 1999 a generat ideea organizării și la noi în țară a unui festival de acest tip. Materializarea acestui deziderat s-a realizat în 2001, odată cu prima ediție a Festivalului Național al Tradițiilor Populare, organizat de Muzeul ASTRA la Sibiu.

Programul desfășurat pe mai multe secțiuni urmărește promovarea unor standarde de autenticitate și de excelență a formelor culturale semnificative.

Într-o autentică atmosferă de “șezătoare”, în gospodăriile din muzeu se vor rememora scene și obiceiuri din viața satului, și vor fi interpretate cântece tradiționale. Nu vor lipsi, bineînțeles, spectacolele folclorice, desfășurate pe scena de pe lac sau în diferite zone ale muzeului. Meșteri, rapsozi populari vor împărtăși celor pasionați de cultura populară, farmecul vieții în comunitatea satului tradițional.

Locul Dobrogei în civilizația mulinologică

În marele și unicul complex muzeal de la Sibiu Dobrogea este foarte bine reprezentată. Efortul specialiștilor sibieni din mulți ani de căutări asidue prin satele dobrogene s-a finalizat cu o colecție impresionată de gospodării țărănești reproduse in situ, utilaje și instrumente de tehnică populară folosite de populația dintre Dunăre și Mare și mai ales, cel mai impresionat inventar de mori. La ediția din acest an a festivalului, o mare parte din acțiunile aflate în programul echipei constănțene se va desfășura chiar în perimetrul dobrogian, în decorul natural al Dumbrăvii și în veninătatea morilor de la Curcani, Beștepe, Mahmudia.

Muzeul din Dumbrava Sibiului este unul dintre cele mai importante muzee din lume și el reprezintă o contribuție uriașă a poporului român la cunoașterea culturii și civilizației universale, marcând totodată locul românilor, de-a lungul întregii lor istorii, pe scara progresului civilizației omenirii.

Formația de dansuri “Româncuța” din comuna Cumpăna va fi prezentă la festivalul de la Sibiu

CARVĂN - Sumară «schiță de portret»

Satul de la marginea țării

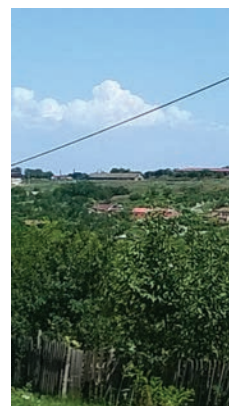
De la „Tăietură”, șoseaua transfrontalieră străbate un întins platou agricol, mergând spre sud, însă, înainte de a ajunge-n Carvăn, trece, mai întâi, prin micul sat Goruni (Velichioi) cu mica lui biserică, plănuită de un mare boier al satului, cu puțină vreme înainte de „răzbel”, dar înălțată în ultimii ani (după mai bine de o jumătate de veac de așteptări, de speranțe), prin osârdia „noriașilor”).

Menționăm că, local, „Tăietură” este punctul unde se întretaie șoseaua județeană Constanța-Ostrov cu drumul comunal dintre Lipnița și Carvăn.

În dreptul bisericuței din satul Velichioi, transfrontaliera cârmește la dreapta și suie dealul pieptiș, îndreptându-se spre Carvăn. În vârful dealului, (transfrontaliera), trece pe lângă punctul toponimic numit „La Poligon”, aflat la dreapta șoselei, năpădit de o pădure de goruni. Aici, în preajma războiului, învățătorul Costică Rugină „făcea trageri” cu premilitarii.

Șoseaua coboară la fel de pieptiș dealul, cum l-a suit, și ajunge în valea numită „La Tuburi”, cotind la stânga și luând-o pe vale-n sus, tot prin pădure. După care, la fel de abrupt, drumul suie dealul spre sud și trece pe lângă cantonul pădurarului, aflat în stânga și ascuns în pădure.

De pe culmea dealului, undeva, departe, spre nord-vest, se văd luminile Călărașului, în serile senine (cu cer înstelat). „Transfrontaliera” se grăbește, parcă, să coboare-n

Lipnița, o comună în care se află și satul Carvăn

Carvăn(cârmind la dreapta) și trece pe la „Table”, reper toponimic aflat la intrarea în sat. Șoseaua, acum, coboară mai lin, în pantă, printre casele aflate de-a dreapta și de-a stânga, dealul nordic fiind mai înalt, mai întins, dar mai lin. Ajuns în vale, drumul se intersectează cu artera principală a satului și trece dincolo, spre dealul sudic, mai în pantă, mai abrupt, tăinuit (parcă) și el, de pădurea de stejar, străjuitoare (de-o parte și de alta).

De la artera principală a satului, de la intersecție și până la frontiera de stat (numită, local, „fâșie”), nu sunt decât doi km de mers.

Cât țin cele două sate, Carvănu Mare la est și Carvănu Mic la vest, valea se numea, cândva, foarte demult, Cară-Culăcu. Iară spre sud, sud-vest se află Cuiugiucul, sat aparținător, cândva, fostei comune Carvăn (până-n 1968, anul desființării multor comune din țară).

La sud, vecin Cuiugiucului, se află satul bulgar Cainargeaua Mică; aici, la marginea dinspre Cuiugiuc, la o fântână, pe o lespede de piatră, a fost

semnată cunoscuta pace de la „Kuciuk-Kainargi” (din 10-21 iulie 1774) cu turcii. În turcește „Kuciúk” înseamnă „mic”; de aci și denumirea de „Cuiugiuc”, ceea ce ar însemna „gropiță”, o vale, o depresiune vizibil mai mică.

Izolarea aceasta a Carvănului continuă să fie, pe de o parte, sporită și de apropierea, destul de mare de granița cu Bulgaria vecină, la care se adaugă marea depărtare de centrul de comună al Carvănului Mare (de Lipnița).

Dar, pe de altă parte, construirea „transfrontalierei” între Lipnița și localitatea bulgară vecină, Cainargea, va scoate, în mare măsură, Carvănu din anonimatul amintit al depărtării. Aici, ne simțim datori să amintim că, până în 1940, Carvănu (întreaga fostă comună) aparținea, și ea, de „Cadrlater”. Astfel că între comuna românească și cea bulgară vor fi reluate vechile relații de colaborare, frățești, cel puțin așa cum se manifestau ele până-n 1940.

Fie ca apropierea, din ce în ce mai mare dintre locuitorii satului vecin bulgar, Cainargea

și cei ai Carvănuului să ducă, implicit, cu vremea, la multiple mutații evolutive pe cele mai diverse „planuri”. În acest sens, avem în vedere și multitudinea, diversitatea, bogată a formelor de manifestare etnofolclorică.

Menționăm că obiceiul străvechi al „Cucilor” își are omonimul său bulgar „Kukerii”, cu asemănări firești (cele mai multe din perioada „Cadrilaterului”), dar și cu deosebiri (firești), impuse de perioada izolării, de după anul 1940 (retrocedarea „Cadrilaterului”).

În ceea ce privește „Cucii” cărvăneni, menționăm că ei se dovedesc a fi un obicei unic în felul în felul său, față de cei din jurul Călărașilor (mai ales), dar, într-o vizibilă măsură și față de amintirii „kukeri” bulgari, din Cainargea vecină (cum am mai spus).

Apropierea mare, din perioada Cadrilaterului, făcea ca, în perioada sărbătorilor de Crăciun și de Anul Nou, flăcăi-colindători din Carvănsă meargă cu colindele lor în Cainargea,

Culăcu, menționăm, în mod expres, că el nu s-a practicat niciodată în vest, în Carvănu Mic.

Deși după desființarea comunei Carvăn, autoritățile au sperat că unirea celor două sate într-unul singur ar spori mai mult „frățietatea” lor; acestea (autoritățile), s-au înșelat, de bună seamă: tradiția locului a învins (două sate).

Colindătorii, mari sau mici din Carvănu Mare, colindă numai în Carvănu Mare, dar și colindătorii din vest, din Carvănu Mic, umblă cu colindul numai în acest sat al văii Cară-Culăcu. Orice temerar din Carvănu Mic, spre exemplu, dacă se-ncumetă să-ncerce a colinda în est în Carvănu Mare, este imediat „zburătăcit” (alungat), pur și simplu, în „sectorul” său (în satul din est).

Unele datini și obiceiuri dintr-un sat sunt întâlnite (practicate) numai în acel sat, fiind vorba de datini și obiceiuri specifice oricărei vârste de colindători.

Singurii care mai „încalcă”

primitori!?

Dacă fiecare din cele două sate de „graniță” prezintă datini și obiceiuri specifice, apoi două instituții, care luminează pe om la minte și la suflet, continuă să fie aceleași pentru Carvănu Mare cât și pentru Carvănu Mic: biserica și școala. Biserica se află în Carvănu Mare, iar școala a fost înălțată între cele două sate. În ceea ce o privește (când Carvănu era comună), primăria („sfatul popular”) se afla cam în centrul Carvănuului Mic.

Așadar, numai formal, azi, cele două sate figurează ca fiind numai unul, căci, din multe puncte de vedere, partea de est, din susul Văii Cară-Culăcu a rămas Carvănu Mare, iar vestul Văii a rămas tot Carvănu Mic. Aceasta, pe de o parte, iară pe de altă parte, din punct de vedere demografic, acum, partea estică prezintă, numeric, o populație într-o continuă scădere, deși cândva Carvănu Mare era mult mai populat (căci de aceea se numea Carvănu Mare), în vreme ce vestul, Carvănu Mic, are, azi, o populație vizibil mai numeroasă.

Agricultura (în câmp și-n grădină) continuă, și azi, să constituie principala preocupare a cărvăneanului, fie el din Carvănu Mare, fie din vest, din Carvănu Mic. În acest sens, avem în vedere, în primul rând, creșterea oilor, căci oieritul a fost, din vremuri de demult, o preocupare de căpetenie a cărvănenilor, îndeosebi a românilor din localitate, căci stepa dobrogeană oferă, încă, și-n Carvăn, suprafețe îndestulătoare pentru pășunat (cel puțin deocamdată).

Așadar, cultivarea pământului la câmp și păstoritul (oieritul), în afara grădinaritului, sunt preocupări existențiale ale bunului gospodar cărvănean.

Ca urmare, se poate vorbi

Biserica din Lipnița

iară colindători din Cainargea să colinde, și ei, la rândul lor, pe la casele cărvănenilor (mai ales din Carvănu Mare).

În privința obiceiului „Cucilor” din estul Văii Cară-

regulile stricte ale colindatului sunt copiii ȝiganilor turci, care colindă și-n Carvănu Mare și-n Carvănu Mic (mai ales în Carvănu Mare), dar numai pe la românii care sunt mai

și-n Carvăn despre transhumanță, manifestată, aici, sub cele două forme, îndeobște cunoscute, în Dobrogea sudică (mai ales).

Ne referim la transhumanța pastorală și transhumanța umană. Demenționat, în acest sens, - ceea ce ne interesează, îndeosebi, este că ambele forme de transhumanță au influențat și din punct de vedere etnofolcloric, cotidianul cărvănean.

Transhumanța pastorală, spre exemplu, s-a manifestat prin deceniul 70 (cel mai mult), când ciobani de prin părțile subcarpatice, îndeosebi ale Olteniei, veneau, în transhumanță, cu oile și prin zonele sud-vestice ale stepei dobrogene, deci și prin Carvăn. Într-un an am avut ca „vizitatori”, în trecere, la pășunat cu oile lor, ciobani din localitatea olteană (de Vâlcea) Roșiile, de unde este originară binecunoscuta solistă de muzică populară Maria Ciobanu. Ba mai mult: unul din ciobanii „transhumanți” se lăuda cum că ar fi chiar „neam” cu Maria Ciobanu!?

În alt an au „călcat” pământul cărvănean, cu „transhumanța lor” și pastorală de prin părțile nordice, chiar ale Horezului (după mărturiisrile lor).

De menționat că Valea Carvănului este parte dintr-un râu ce izvora, foarte demult, de undeva din est din Bulgaria și, cu „întortocheturi, mergea de se vărsa (undeva) în Dunăre”, după care, după o vreme îndelungată, s-a „despărțit” de fluviu, vărsându-se (cândva)

Satul cu flori la marginea drumului

nu departe de Dunăre, în balta „Galița”.

Aurămas plăcut impresionați transhumanții pastorală ai munților când au aflat că în Carvăn circulă o variantă a binecunoscutei balade Miorița. Varianta se intitulează „Trei ciobani” și este diferită de „Miorița” (cunoscută).

De menționat că varianta locală a „Mioriței” prezintă un grad de localizare prea vizibil (deci aparte), avându-se în vedere amintitul fenomen al transhumanței pastorale, manifestat și-n localitate cândva, oieritul constituind o preocupare majoră (în localitate), îndeletnicire cu un îndepărtat ecou balcanic.

Preocupare străveche locală, de foarte multă vreme dispărută, a fost și ceramica, arheologia constituind un argument incontestabil în acest sens. Avem în vedere (în acest sens), mai ales faptul că „satul de la marginea țării”, Carvănu, face parte dintr-un areal întins, destul de întins al perioadei „Gumelnița” (ceramica neagră

este, încă, prezentă și-n sat prin „dovada” fragmentelor ceramice).

Existența pământului negru, îndeosebi pe „firul” văii principale ar putea fi considerată un argument al ceramicii de Gumelnița și-n Carvăn. Muzeul de Arheologie din Constanța a fost „pus în temă” cu... mostre ceramice locale din îndepărtata perioadă ceramică a Gumelniței, „argumente” existente și azi.

Mai sus, afirmam că un altfel de „tip de transhumanță, manifestat și-n Carvăn până pe la jumătatea anilor 80, este transhumanța...umană, „pricinuită” de scăderea îngrijorătoare a forței de muncă în localitate (insuficiență de mână de lucru existentă), față de întinsele suprafețe agricole. Ne referim, de bună seamă, la trista perioadă a colectivizării, când, la munci agricole, în localitate, venea un exces de forță de muncă, îndeosebi din zonele Olteniei, cu suprafețe agricole mici. „Transhumanții” olteni veneau în grupuri primăvara și se-ntorceau toamna târziu, după isprăvitul muncilor agricole, pentru ca în primăvara următoare să revină-n sat la muncă, ei fiind răsplătiți, de bună seamă, în produse, mai ales, dar și în bani.

Față de „transhumanții pastorală”, acest „soi” de transhumanți, aflându-se, cel puțin o jumătate de an în Carvăn, au influențat mai puternic, mai „diversificat” viața etnofolclorică a „satului de la marginea” țării, fiind, la rândul lor, și ei influențați de datinile și obiceiurile locale pe perioada șederii în localitate. Una și aceeași „formație de lucru”, olteană era prezentă câțiva ani la rând...

Aceștia se apropiau, mai mult mai ales cu graiul, cu

datinile și obiceiurile locurilor oltenești de unde veneau la lucru de oltenii locuitori vremelnici ai Cadrilaterului și deveniți dobrogeni, odată cu revenirea lor în țară, la Carvăn.

Existența, în localitate, a unor străvechi urme de cimitire turcești și originea parțial turcească a toponimului Carvăn, atestă faptul că, în urmă cu secole, numărul etniei musulmane era destul de mare în „satul de la marginea țării”, realitate întărită și de urmele a două geamii (căci doară atât a mai rămas)...

Prof. Ion I. ZAMFIRESCU,
Carvăn

La ciușmeaua dă su’ coastă...

La ciușmeaua dă su’ coastă,
Stă, pe-o peatră, o nevastă...
Plânge-amar, biata dă ea,
Că, acu’, e sângurea,
Că l-a lua’ p-al ei bărbat,
În război l-a concintra’...
Și dă dor femeia zace,
C-al ei nu să mai întoarce!
Îl așteaptă lăcrămând,
Îl dorește suspinând.
Ea tot plânge și blestemă,
Pă bărbat mereu îl cheamă,
Plânge-ntruna, lăcrămând,
Și pă neamț înveninând:

„Dă odină n-aibă parte,
Să să chinuie dă moarte,
Focu iadului să-i piară
P-ăi d-au dus războiu-n țară,
Că e țara blestemată,
Dă dușman mereu călcată.

*Auzită de la Dinescu Mișu
(care a auzit-o de la mama lui,
văduvă de război).*

Vârsta: 37 ani

Studii: patru clase primare

Ocupația: agricultor

Data culegerii: 21 mai 1970

Locul culegerii: Carvănu Mic

*Obârșii: argeșene, fiu de foști
„coloniști” ai „Cadrilaterului”*

Un obicei rar păstrat, dar de o semnificație aparte Cucii

În comuna Lipnița, din extremitatea sud-vestică a Dobrogei, s-a practicat, până în anul 1978, obiceiul de primăvară CUCII. După o perioadă destul de lungă, timp în care s-a distrus și costumația, în anul 2005, obiceiul a fost reînviat de directorul Căminului Cultural Lipnița, Eugenia CARP, sub îndrumarea domnului director de la Centrul de Creație Constanța. Obiceiul a fost popularizat, pe plan local, până în anul 2008.

În anul 2009 au participat la Simpozionul „Folclor Fără Frontiere” Brănești, unde au câștigat Trofeul „Ziua Cucilor” și locul I pentru dans; în anul 2010 au participat la Festivalul Obiceiurilor de Primăvară – Srebrana, Bulgaria, unde au obținut locul I pentru dans și locul II pentru măști; în anii

Cucii de Carvăn

2011 și 2012 în Bulgaria – Kalipetrovo, unde au luat locul I pentru Măști și locul II pentru dans și în anul 2014 la Brănești la Simpozionul „Folclor Fără Frontiere” unde au obținut Premiul Special – TROFEUL – ZIUA CUCILOR.

În performarea obiceiului CUCII, la noi în țară întâlnim mai multe variante. În comuna Lipnița, acesta se evidențiază prin originalitatea funcțională, lucrul pământului de către actanți.

Obiceiul este performat în prima zi din Postul Paștelui fiind precedat de 2 FUFULIGI (mică și mare), și are rolul de a apăra de forțele malefice. Cetele de

cuci individualizate prin măști antropomorfe, semnifică două tabere: LOCALNICI și VRĂJMAȘI. Semnificația ritualului este deschisă din momentul luptei dintre cele două tabere. Fiecare actant, inclusiv Mutul, poartă o mască pe toată perioada performării, iar demascarea, concomitent cu dezlegarea limbilor, are loc la casa mutului, ultima gospodărie colindată. Măștile, diferite prin cromatică și individualizând tabere opuse, sunt confecționate din piele de miel sau iepure, cu sprâncene de lână sau desenate, iar nasul este confecționat din tiugă sau ardei. Măștile localnicilor au câte o arcadă care se

împodobește cu flori care cresc în mărime de la stânga la dreapta, în mijloc fiind floarea cea mai mare și mai colorată, care, în opinia localnicilor, simbolizează SCARA VIEȚII.

Săbiile și târnăcoapele folosite în luptă au fiecare semnificația lor, SĂBIILE – vopsite în roșu – culoarea înfruntării – și TÂRNĂCOPUL – vopsit în albastru – simbol pentru unelte folosite la scoaterea pietrei din cariera locală.

Debutul ceremonialului la cea mai veche fântână din sat nu este aleatoriu, întrucât apa de izvor este lăcașul duhurilor bune.

Un element semnificativ în pantomima luptei, repetat în trei locuri diferite: la fântână, la câmp și în sat, este înclinarea cucilor de trei ori. Spre finalul ostilităților, când semnele împăcării sunt mai vizibile, săbiile și târnăcoapele sunt împreunate alternativ, sub formă de ROZETĂ – semn ce îl întâlnim în comuna Lipnița pe frontoanele fântânilor, și care reprezintă soarele. Lupta dintre cele două tabere semnifică lupta dintre BINE și RĂU.

Cucii, obicei din străbuni, păstrat doar pe alocuri

La Mihail Kogălniceanu, Muzeul «Gheorghe Celea», moștenire aromână de mare preț

Comunitatea de aromâni din Dobrogea păstrează o importantă moștenire culturală, aflată însă în pericolul de a fi uitată și pierdută. Din România, zona cu cea mai mare densitate a populației aromâne este Dobrogea. Comunitățile aromâne sunt reprezentate mai ales în municipiile Constanța și Tulcea, dar și în cele două județe, în localitățile: Mihail Kogălniceanu, Cogealac, Mihai Viteazul, Sinoe, Săcele, Cobadin, Techirghiol, Medgidia, Ovidiu (Constanța) și Baia, Casimcea, Stejaru, Beidaud, Ceamurlia de Sus și de Jos, Nicolae Bălcescu, Cataloi (Tulcea). Dintre acestea, localitatea Mihail Kogălniceanu din județul

Zestrea unei întregi comunități păstrată în muzeu

Constanța concentrează unul dintre cele mai reprezentative nuclee de aromâni care încă mai conservă - în contextul socio-cultural și socio-economic actual - un mod de

viață tradițional.

Începând cu anul 2006, în comuna Mihail Kogălniceanu a fost înființat primul muzeu al aromânilor, ce poartă numele „Gheorghe Celea”. Istoria apariției acestui muzeu este interesantă. În anul 1996, soții Willypald și Elena Wisoșenschi, fondatorii viitorului muzeu „Gheorghe Celea”, puneau bazele ansamblului folcloric „Mușata armână”, alcătuit din elevii școlii locale. Printre cei care la vremea aceea le-au trecut pragul soților Wisoșenschi pentru repetițiile cu ansamblul se numără și Toma Enache, regizorul de mai târziu al filmului „Nu sunt faimos, dar sunt aromân”, preotul satului și mulți alții. Cu timpul, acest grup folcloric a devenit reprezentantul cel mai autentic al melosului aromân. „Am promovat muzica tradițională aromână și am pus în scenă și obiceiuri, cum ar fi, spre exemplu, „șezătoarea la aromâni”, își amintește doamna Wisoșenschi.

Pe 24 ianuarie 2000, soții Wisoșenschi înființează și Fundația Culturală cu același nume, „Mușata Armână”, în traducere „Frumoasa aromâncă”.

Doamna Wisoșenschi ne-a explicat că la aromâni „frumusețea femeii constă în onoare și înțelepciune”. Aceasta a fost inițial prima organizație a femeilor aromâne care încerca să educe tânara generație prin cultură. Cu timpul însă în activități s-au implicat și bărbați, organizația ajungând acum să numere peste 100 de membri voluntari, atât din țară cât și de peste hotare. Ca și ansamblul, fundația a funcționat până în anul 2006, tot în casa familiei Wisoșenschi.

„Mușata Armână” s-a născut din dorința de păstrare și valorificare a graiului, obiceiurilor și tradițiilor folclorului aromân, precum și transmiterea acestora către tânara generație. „Scopul principal al fundației - ne spune doamna Wisoșenschi - a fost cercetarea, conservarea și promovarea tradițiilor aromâne, iar când vorbim de tradiție aromână ne referim la obiceiuri, meșteșuguri și gastronomie.” În efortul de valorificare a culturii tradiționale specifice, membrii Fundației „Mușata Armână” au

interior de locuință la aromâni

reușit să desfășoare o activitate impresionantă, participând la evenimente naționale și internaționale și promovând cu succes creațiile populare autentice aromâne.

La 9 mai 2014 Fundația a demarat proiectul „Acasă la maia” (în traducere „Acasă la bunica”), în cadrul căruia tinerilor li se oferă posibilitatea să participe și să învețe tehnicile tradiționale ale țesutului, împletitului și arta gastronomiei armânești. În afară de acest proiect Fundația „Mușata Armână” a participat la numeroase altele, dintre care amintim: „Arta casnică aromână”- eveniment al cărui scop principal a fost acela de a promova arta meșteșugărească și arta culinară aromână; începând cu anul 2005 au participat la activitatea culturală „Împreună în Europa” (timp de șase ediții), festival internațional ce avea loc concomitent pe data de 9 mai, Ziua Europei, în diferite țări: Macedonia, Franța, Danemarca, Grecia; au fost parteneri în proiectul Institutului Cultural

O cameră aromână

Român „Motive, ornamente și textile de interior valorificate în Europa”, în anul 2008, participând cu o colecție de împletituri și țesături ce au fost expuse în Franța și Danemarca. Și cum muzica este o componentă esențială în definirea unei culturi, Fundația a imprimat șase CD-uri document, dedicate unor tineri interpreți ai cântecului grămostean vâryărean și care vizau promovarea repertoriilor muzicale ale grupurilor de aromâni din România.

Numele fundației este prezent pe lista partenerilor și în proiectul „Cântece cu E”- Conservarea și promovarea tradițiilor de cântec ale aromânilor fârșeroți din Dobrogea”, proiect finanțat prin programul AFCN și derulat în perioada mai-noiembrie 2012.

Un alt proiect memorabil cu care se mândrește comunitatea aromânilor din Mihail Kogălniceanu este „Întoarcerea la origini”.

După 60 de ani, aromânii din comună s-au reîntors în satele lor natale din Macedonia, unde și-au revăzut familiile rămase acolo.

Unii dintre ei au avut surpriza să descopere că, deși abandonate, locuințele lor mai erau încă în picioare. A urmat apoi un alt proiect în cadrul căruia aromânii din Mihail Kogălniceanu au mers împreună cu doi preoți în satul Papadia din Macedonia.

Cu ocazia acestei vizite preoții au oficiat serviciul religios în Biserica din Papadia, singura clădire - alături de ruinele școlii - care mai păstra amintirea existenței populației aromâne cândva pe acele meleaguri.

Mihai Kogălniceanu, 1935. Fruntașii satului la primărie

Muzeul „Gheorghe Celea”- o imagine virtuală a universului familial

Din anul 2006, într-o fostă casă a Romsilva și pe un teren obținute de către fundație de la Ministerul Culturii a luat naștere Muzeul „Gheorghe Celea”. Înainte de a primi această destinație clădirea era în paragină; acum a devenit un punct de atracție pentru vizitatori, atât aromâni cât și străini. Personalitatea care a dat numele muzeului este învățătorul Gheorghe Celea, unul dintre cei mai însemnați folcloriști aromâni, bunicul cunoscutului actor Ion Caramitru.

Muzeul găzduiește peste 2000 de exponate ale creației materiale a aromânilor din Dobrogea, exponate recuperate de soții Wisoșenschi, în patruzeci de ani de activitate, de la oamenii din comună. Multe obiecte au fost strânse și în cadrul cercului de istorie aromână inițiat de profesorul Wisoșenschi în școală. Întrucât anul acesta vor demara lucrările de reabilitare a muzeului, multe dintre exponate au fost transportate în casa familiei fondatoare.

Un tur al muzeului ne

introduce în lumea tradițională aromânească și ne oferă imaginea legăturii dintre trecut și prezent, prin mica expoziție de obiecte lucrate de școlarii din Mihail Kogălniceanu. Conceput ca o imagine a universului familial, muzeul „Gheorghe Celea” conține o serie întreagă de artefacte menite să reconstituie întocmai atmosfera de odinioară a intimității și farmecului căminului aromănesc.

Prima încăpere a muzeului găzduiește zestrea fetei tinere aromânce pentru măritiș. Când venea acasă la socri, aceasta trebuia să își mobileze camera cu obiectele primite de la părinții ei. Zestrea trebuia să conțină mobilă: șifonier, un pat, „sânduichi”, adică lada de zestre și neapărat leagănul copilului. În muzeu găsim expuse lăzi de zestre din anii 1932, 1936, aduse din Grecia și Macedonia de către ultimul val de aromâni veniți de acolo. Tot în această încăpere găsim și „sufrălu”, acesta reprezentând o măsuță în jurul căreia familia stătea pe jos și servea diferite alimente, spre exemplu plăcinta. Alături, separat de cel al adulților se găsea și sufrălu pentru copii.

O a doua încăpere cuprinde obiecte vechi bisericesti

precum și lucrări ale elevilor realizate în cadrul cercului de religie. Scopul acestei expoziții constă în a forma principii morale tinerilor pe baza tradițiilor, iar un rol important în acest demers îl are religia.

Cea de-a treia încăpere ne introduce în camera de lucru a femeii aromâne: aici găsim un război de țesut, obiecte tradiționale din lână precum și obiecte de uz casnic (butoiașe pentru păstrarea laptelui acru, un mai cu care erau bătute rufele, banițe, furcă de tors, sufră – termen ce desemnează un fund pe care se întindeau foile pentru plăcintă).

În fine, ultima încăpere este o sală ce cuprinde numeroase cărți despre istoria aromânilor, precum și o hartă a localității Papadia din Macedonia (localitate de unde provin cei mai mulți aromâni din Mihail Kogălniceanu).

În acest muzeu fundația „Mușata Armână”

organizează numeroase activități cu specific: dintre ele amintim „Paștele la aromâni” - activitate desfășurată împreună cu comunitatea la care au fost prezentate produse de gastronomie armânești gătite cu ocazia sărbătorii Pascale. Tot cu această ocazie a fost comemorat și Gheorghe Celea întrucât sărbătoarea Sfântului Gheorghe este în apropierea Paștelui. Un alt eveniment organizat la muzeul aromân a fost „Tayianil sau Sânzienele”.

Consecvența și tenacitatea admirabile cu care fondatorii și organizatorii Muzeului „Gheorghe Celea” au desfășurat activitatea de promovare a valorilor culturii aromâne, au făcut ca în foarte scurt timp acesta să se înscrie în rețeaua celor mai însemnate 50 de obiective turistice din Dobrogea.

Ana-Laura PARFINOV

La M.Kogălniceanu,

Femeile cinstesc tradiția

Elena Roșiu, în vârstă de 74 de ani locuiește în Mihail Kogălniceanu din anul 1940, de pe când avea doar șapte

luni. Părinții săi, originari din Grecia, s-au stabilit în zona Cadrilaterului, la vremea când acesta încă mai făcea parte din teritoriul românesc. Când în 1940 Cadrilaterul a fost dat Bulgariei, familia Elenei Roșiu s-a mutat în localitatea Mihail Kogălniceanu.

Tehnica țesutului a învățat-o de când era copil, de la bunica ei. După moartea acesteia - care a survenit pe când Elena Roșiu avea 14 ani - și-a

continuat ucenicia pe lângă femeile din sat. A învățat astfel să năvădească, să croșeteze, să împletească și să toarcă.

Și-a țesut singură zestrea pentru măritat, lucrare pe care a terminat-o când a împlinit optsprezece ani. Un an mai târziu s-a măritat, din căsnicia ei rezultând trei copii: două fete și un băiat.

Din anul 2004 este membră a Fundației „Mușata Armână”. A venit ca voluntar pentru a revigora tradiția aromână și a o transmite generațiilor viitoare. A participat la numeroase evenimente ale acesteia, între care amintim: proiectul „Împreună în Europa”, între anii 2004-2011, și proiectul Institutului Cultural Român numit „Motive, ornamente și textile de interior valorificate în Europa”. În cadrul acestui eveniment a participat, în anul 2008, cu o colecție de împletituri și țesături în Franța și Danemarca. Au urmat apoi participări la: Festivalul Concurs

din 2011 „Oferta oamenilor și a culturii”, organizat de Uniunea Agricolă Greacă din orașul Naosa, proiectul trans-frontalier româno-bulgar „TRANS-TOUR-NET - Descoperiți Dobrogea: traseul tradițiilor și meșteșugurilor”, în cadrul căruia a prezentat „tehnica țesutului”, tot în 2011. Între anii 2006-2010 a participat la toate târgurile tradiționale organizate de Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, între care amintim: „Târgul de Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, „Târgul de Sfântul Dumitru” etc.

În anul 2007 a fost omul de bază al proiectului „Arta casnică aromână”, proiect finanțat de Fondul Cultural Național. În cadrul acestuia, Elena Roșiu a inițiat un grup de opt persoane în tehnicile tradiționale ale țesutului și în arta gastronomiei armânești. Evenimentul s-a desfășurat în incinta Muzeului „Gheorghe Celea” din localitatea Mihail Kogălniceanu. Au fost instruite

cadre didactice, studente, eleve, prin intermediul acestora făcându-se primul pas spre asigurarea continuității moștenirii culturale materiale și imateriale a aromânilor din spațiul dobrogean.

Elena Dumitru s-a născut în Tulcea, iar prin căsătorie s-a mutat în localitatea Mihail Kogălniceanu. Actualmente are 42 de ani și deși este româncă, face parte din Fundația „Mușata Armână” ca membru voluntar încă din 2007. A aflat de proiectele Fundației (proiecte de care s-a simțit apoi foarte atrasă) prin intermediul profesoarei Wisoșenschi pe care a cunoscut-o la școala din localitate. În momentul

înscrierii în Fundație se afla în desfășurare proiectul „Arta casnică aromână”, iar Elena Dumitru a făcut parte din grupul celor opt persoane care au fost instruite în tehnicile țesutului de către Elena Roșiu. Tehnica croșetatului însă nu îi era străină, ea fiind inițiată în tainele acestui meșteșug de către bunica ei. În copilărie era preocupată de felul în care aceasta lucra colțisorii fețelor de masă, și astfel a învățat la rândul său să croșeteze, mai înainte chiar de a începe școala primară.

După experiența de lucru alături de Elena Roșiu s-a axat pe tehnica croșetatului și a început să lucreze obiecte vestimentare: bluze,

rochii, utilizând materialele tradiționale ca bumbacul și lână. La început folosea ca materiale ațele ce rămăneau de la cuverturi, de la urzit. A preluat de la Elena Roșiu motivele tradiționale aromâne de pe cuverturi și le-a aplicat pe bluze. Astfel s-a născut proiectul „Fire vechi, idei noi”, o transpunere a modelelor tradiționale pe țesături cu croială mai modernă, ca să placă și tinerei generații.

A participat la Târgul Meșterilor Populari din Mamaia, în fiecare an, începând cu 2007, a participat la proiectul trans-frontalier „TRANS-TOUR-NET - Descoperiți Dobrogea: traseul tradițiilor și meșteșugurilor” în anul 2011, proiect în cadrul căruia a fost ilustrată evoluția lucrului cu firul de ață: același fir prezentat în mai multe tipuri de țesături, de la patune (cipici) până la bluza modernă. Iar în anul 2012 a participat la Festivalul „Baia de cultură - Festival Intercultural de muzică, film, fotografie, meșteșug tradițional și gastronomie” din Vama Veche.

Nicoleta Bocea are 41 de ani. S-a născut în localitatea Cogealac, județul Constanța, într-o familie de aromâni fârșeroți. Înzestrată cu o îndemânare precocă, a învățat să gătească încă de la vârsta de 12 ani de la mama sa.

În localitatea Mihail Kogălniceanu a venit prin căsătorie. În cadrul Fundației „Mușata Armână” a intrat ca voluntar în 2007 și în același an a participat la proiectului „Arta casnică aromână”. În anul 2008 a făcut parte din proiectul Institutului Cultural Român „Motive, ornamente și textile de interior valorificate în Europa”, iar în anul 2011 a participat la proiectul trans-

frontalier „TRANS-TOUR-NET - Descoperiți Dobrogea: traseul tradițiilor și meșteșugurilor”. De asemenea a participat - pe parte de gastronomie - la târgurile tradiționale de la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, alături de Roșiu Elena, între care amintim: „Târgul de Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, „Târgul de Sfântul Dumitru”; în anii 2011 și 2012 a participat la Gala UNITER unde a organizat mese festive cu specific aromân. În același interval de timp a participat și la „Festivalul de artă culinară tradițională” de la Cumpăna, județul Constanța, cu preparatele: miel în aluat și plăcinte. În luna noiembrie 2013 a participat la proiectul „Un polonic de rețete tradiționale - gastronomie tradițională în comunitățile multietnice din Dobrogea”, proiect susținut de Institutul Național al Patrimoniului, care a avut loc la Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” Constanța.

Iar în cadrul Festivalului Național al Tradițiilor Populare de la Sibiu, la care va lua parte în luna august a acestui an, Nicoleta Bocea va prezenta patru feluri de plăcintă: de praz, de ou, de urzică și de spanac.

Ana - Laura PARFINOV

«Româncuța» de la Cumpăna

Ansamblul folcloric „Româncuța” a fost înființat în anul 2006, este format din tinerii comunei Cumpăna și are 24 de perechi.

Carierea artistică a ansamblului este una în curs de dezvoltare prin participări la festivaluri comunale, județene, naționale și internaționale.

Au participat la festivalurile anuale de gen organizate de comuna Cumpăna cum sunt: Festivalul Național „Dor de Cânt Românesc” și Festivalul Național „După Datina Străbună”, Ziua Recoltei (Ziua Comunei), diferite manifestări culturale artistice și emisiuni televizate, sub atenta supraveghere și îndrumare a instructorului Constantin OLTEANU.

În anul 2005, Ansamblul a participat la manifestările organizate la Brest – Franța, manifestări care au avut ca scop schimburi culturale între Bretania și Dobrogea.

În anul 2006, a participat la programul cultural de muzică și dansuri din Bonn – Germania.

În anul 2007 Ansamblul a participat la Festivalul Internațional de la Manisa - Turcia unde au avut loc schimburi de experiență administrative și culturale între Turcia și România.

A urmat participarea, în iulie 2007, la Festivalul de Folclor de la Dobrich – Bulgaria, localitate înfrățită cu localitatea Cumpăna.

În anul 2009, ansamblul a participat la Festivalul Internațional de Folclor din Poznan - Polonia.

Programele prezentate sunt variate, conținând dansuri cu teme din toate zonele etno – folclorice ale țării: Dobrogea, Muntenia, Oltenia, Moldova, Maramureș, datini și obiceiuri de iarnă, precum și dansuri tradiționale țigănești.

Ansamblul este susținut de către Casa de Cultură Cumpăna, Consiliul Local Cumpăna, Primăria Cumpăna și diversi sponsori din localitate și nu numai.

Laura PORFIROV

Portret de interpret ȘTEFANIA ȘIRIN NARENJI

Ștefania ȘIRIN NARENJI este o tânără interpretă a folclorului dobrogean, are 20 de ani și s-a născut în orașul Ovidiu, locul din care a pornit pe drumul cântecului și Privighetoarea Dobrogei, Elena ROIZEN.

Cântă de la vârsta de 14 ani, a urmat cursurile de canto popular, în cadrul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, la clasa doamnei profesor Elena COJOCARU.

Prima apariție TV a fost în toamna anului 2010, în cadrul proiectului Televiziunii Române în colaborare cu Societatea Română de Radiodifuziune, emisiune-concurs pentru tinerele talente ale folclorului românesc „Vocea populară”, parcurgând toate etapele acesteia și ajungând în Marea Finală, unde a fost premiată cu titlul de „Vocea Dobrogei”.

Printre premiile obținute la concursurile naționale de folclor, amintim:

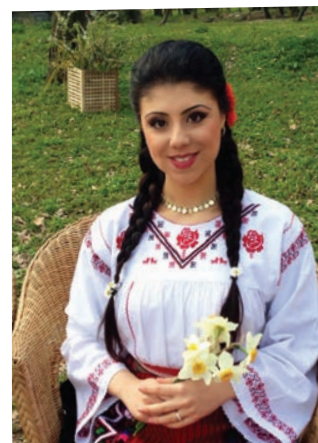
Premiul I la Festivalul “ION ALBEȘTEANU” – 2011, Slobozia

Premiul II la Festivalul “ELENA ROIZEN” – 2013, Ovidiu, jud. Constanța

Premiul III la Festivalul Național al Cântecului și Dansului Popular Românesc MAMAIA – 2011

Premiul III la Festivalul “VARĂ, VARĂ, PRIMAVARĂ”, 2014 – SIBIU.

„Prin cântecele mele, doresc să duc mai departe folclorul dobrogean, iar ele să ajungă la inimile iubitorilor de folclor, cu frumusețea ritmurilor și unicitatea stilului interpretativ.” (Ștefania Șirin Narenji)

Ansamblul «Mușata Armână»

În anul 1996 soții Willypald și Elena Wisošenschi, puneau bazele primului ansamblu aromân intitulat „Mușata Armână”. Acesta a devenit unul dintre cele mai apreciate

Internațional și obiceiuri de nuntă prezentate la Antena1.

Anul acesta, la Festivalul Național al Tradițiilor Populare de la Sibiu, din luna august, o parte a Ansamblului „Mușata

Fete din ansamblul „Mușata Armână”

ansambluri de acest gen, cu un impact major în cadrul comunității, datorită originalității și talentului celor ce încearcă să reînvie într-un mod autentic, muzica și dansul aromân. Participarea la numeroase acțiuni, festivaluri naționale și internaționale (în Grecia, Macedonia, Albania), spectacole și emisiuni de televiziune au făcut ca acest grup folcloric tradițional să se remarce într-un mod excepțional, aducându-și astfel o contribuție majoră la cunoașterea specificului cultural al aromânilor.

„Mușata Armână” a depășit granițele locale, a devenit cunoscut pe plan național prin participarea la emisiuni ale posturilor de televiziune naționale - ProTV, Antena1 și TVR Internațional unde a prezentat diferite obiceiuri tradiționale aromâne. Dintre acestea amintim: „Șezătoarea la aromâni”, în 1998, la TVR

Ar m â n ă ” , alcătuită din șapte fete și un băiat, vor prezenta unul dintre momentele importante din cadrul nunții la a r o m â n i și anume pregătirea t i n e r e i m i r e s e p e n t r u

nuntă, momentul de vineri dimineața, când tânăra fată își scoate și își prezintă zestrea.

În dimineața zilei de vineri, la casa viitoareii mirese se strâng neamurile apropiate ale acesteia, dar și prietenele și o ajută pe mireasă să își pregătească zestrea, care apoi va fi expusă spre a fi admirată de întreaga comunitate. Acest moment reprezintă de asemenea și ultima petrecere pe care fata o are împreună cu prietenele ei, în calitate de domnișoară. Ea va avea apoi un nou statut, va începe o nouă perioadă, aceea de femeie măritată. În momentul în care apar membrii comunității, aceștia sunt serviți cu plăcinte tradiționale și prăjituri și începe petrecerea. Fiecare moment este însoțit de cântece și jocuri specifice. Tot acum fata pleacă, însoțită de alte tinere la fântână, pentru a aduce pentru ultima dată apă părinților. Aici intervine și fratele miresei, el

fiind cel care îi va vărsa apa fetei de trei ori, semnificația acestui moment fiind aceea că acesta dorește să o oprească pe fată să se mute din casa părintească în altă casă, el regretând plecarea surorii.

Doamna Mariana Forfolea în vârstă de 52 de ani, membră a ansamblului „Mușata Armână” va îndeplini rolul mamei în acest episod în cadrul Festivalului de la Sibiu. De la ea aflăm că tot acest moment se petrece pe muzică. Fata aduce apă de la fântână într-un vas special numit „ghium”, care este împodobit cu flori. Fata toarnă apă în palme mai întâi bunicii,

apoi mamei și tatălui și le dă să bea. Este de fapt momentul în care fata își cere iertare de la cei care au crescut-o pentru păcatele făcute de-a lungul anilor. Toate actele pe care le implică momentul tradițional sunt spontane, neregizate în prealabil.

Ana-Laura PARFINOV

Legenda continuă!

Muzica și dansurile tradiționale tătărești, puse în scenă de Ansamblul KARASU

De 24 de ani, Ansamblul KARASU al filialei Medgidia a Uniunii Democrate a Tătarilor Turco – Musulmani din România se impune cu succes pe numeroase scene din țară și din străinătate. De 24 de ani, Ansamblul KARASU duce cu el zestrea inconfundabilă a tătarilor în materie de muzică și dansuri tradiționale. De 24 de ani, Ansamblul KARASU impune respect față de comunitatea tătară din România, la finalul reprezentațiilor lor făcându-i pe mulți să-și scoată, la propriu, pălăria!

Aproape un sfert de veac de repetiții îndelungate, spectacole, emoții pe scenele celor mai mari festivaluri din țară și din străinătate... În toți acești ani, ansamblul a evoluat, reprezentând etnia tătară din România cu succes la mari festivaluri de gen. A fost prezent în numeroase rânduri la Festivalul „Proetnica” de la Sighișoara, dar și la festivaluri din Botoșani, Odorheiul Secuiesc, Constanța și București.

Tot ansamblul KARASU a reprezentat de cele mai multe ori România la cel mai mare festival al lumii turcice care se desfășoară anual la Yalova, dar a participat și la alte evenimente similare din Turcia, Macedonia, Bulgaria, Crimeea.

Repertoriul Ansamblului

KARASU este alcătuit din dansuri tradiționale tătărești, dar și turcești. Performanța cere și în acest domeniu sacrificii, iar tinerii membri ai familiei KARASU nu se dau înapoi de la ele. Sunt tineri și nonconformiști și, la prima vedere, nu ai zice că au prea multe în comun cu valorile tradiționale. Este doar o falsă impresie... Fete și băieși, elevi de liceu sau studenți, atunci când îmbracă frumoasele straie tradiționale tătărești, membrii Ansamblului KARASU se transformă în mesageri veritabili ai culturii tătarilor din Dobrogea.

Sunt o familie unită care colindă lumea în lung și în lat și, cu modestie, îți spun că mai au mult până vor atinge performanțele profesioniștilor. Seriozitatea cu care se prezintă însă în fața publicului, mândria cu care își poartă pe scenă costumele

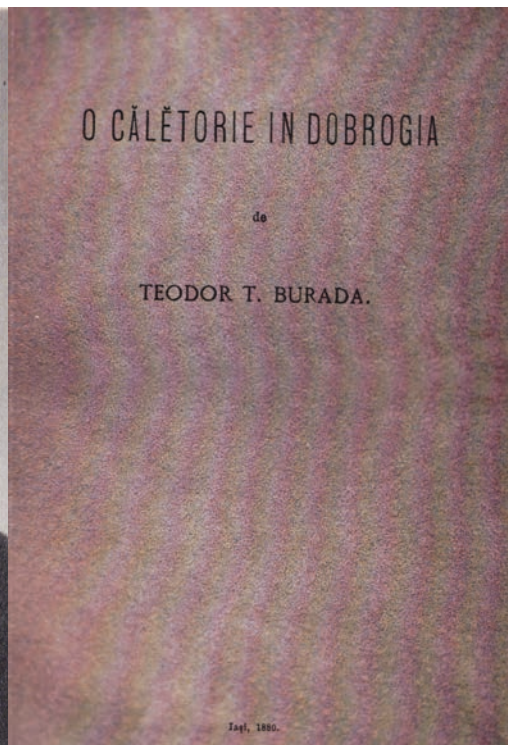
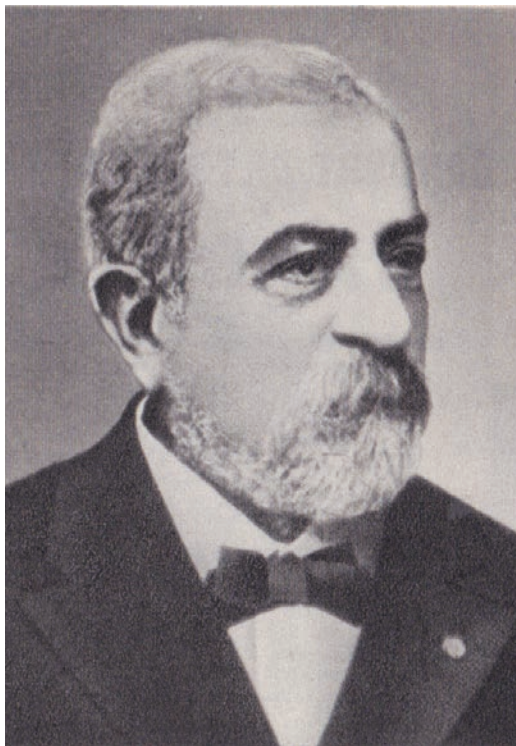
tradiționale și responsabilitatea fiecărei mișcări trădează însă o performanță pe care mulți tineri de vârsta lor și-ar dori-o, aceea de a se confunda cu valorile spirituale ale etniei pe care cu succes o reprezintă.

Povestea KARASU va merge mai departe. Își doresc ca și prin ei tătarii din Dobrogea să dăinuie peste ani, își doresc ca ei să fie acel perpetuum mobile care va duce mai departe, peste zeci de ani, zestrea culturală a tătarilor din România. Tocmai de aceea, pe lângă Ansamblul KARASU, la filiala Medgidia a UDTTMR își mai desfășoară activitatea și Mini-KARASU, dar și Kişkene-KARASU, acesta din urmă fiind format numai din preșcolari.

Adina BOCAI

Teodor T. Burada, *O călătorie în Dobrovia:* Ediția anastatică

Teodor T. Burada (03.10.1839 – 17.02.1923), fondatorul muzicologiei și al folcloristicii clasice românești, a ales să culeagă folclorul pe teren, și nu prin corespondență, cum făceau colegii lui de breaslă. Astfel, lucrările sale sunt rezultatul călătoriilor întreprinse în Moldova, Muntenia, dar și în Bucovina, Transilvania și Banat (parte componentă a

Imperiului Austro-Ungar la acea vreme) sau în Basarabia (aflată sub stăpânire rusească) și în Macedonia (în Imperiul Otoman)¹.

Este interesat în principal de speciile folclorice nestudiate până la el, de vechimea și ineditul tematic (bocete, descântece, Caloianul, Irozii, Jocul păpușilor) și mai puțin de valoarea literară a materialului cules².

Pregătirea ca muzicolog, istoriograf, lingvist, sociolog, folclorist, etnograf etc. îi oferă o privire complexă asupra fenomenului artei populare.

Teodor T. Burada a fost interesat de nucleele românești din diverse zone ale lumii, din Moravia, Galiția, Rusia, Asia Mică. Încet, încet, acesta trece de la cercetarea folclorică la cercetări etnografice, elaborând mici monografii ale grupurilor izolate de români³.

O călătorie în Dobrovia este opera principală a lui Burada, ca folclorist, și este rezultatul călătoriei pe care autorul o întreprinde în această parte a țării, imediat după ce teritoriul

revine României, în urma Congresului de pace de la Berlin (1/13 iunie – 1/13 iulie 1878)⁴.

Această zonă s-a dovedit a fi o surprinzătoare sursă de păstrare a unor obiceiuri strămoșești.

În *Introducere*, autorul menționează scopul călătoriei sale în Dobrovia, și anume: „A studia credințele, datinele și obiceiurile românilor ce locuiesc acolo, înconjurați de atâtea elemente străine, și a aduna poeziile lor populare, singura avuție intelectuală ce posed⁵”.

Corpus propriu-zis al lucrării cuprinde: un plugușor, 18 colinde, 17 balade, 9 doine, 18 strigături, 3 bocete și 5 descântece. Dintre obiceiurile care l-au atras pe Teodor T. Burada în mod deosebit, în această zonă a țării, menționăm: *pehlivanii* (obicei de origine romană, ce derivă din luptele cu gladiatori), *copacul înmormântării*, *drăgaica*, *păpăluga* și *caloianul*.

Prin *O călătorie în Dobrovia*, muzicologul ieșean a creat modelul monografic românesc în cercetarea folclorului unei zone, a unei regiuni, a unui ținut. Este prima dată când se încearcă alcătuirea unei colecții de literatură populară

¹ Opreșan, I, *Limitele extreme ale spațiului etnic național*, în: Burada, Teodor T., *Puncte extreme ale spațiului etnic românesc*, București: Editura Vestala, 2003, p. 6.

² Mărânduc, Cătălina, *Dicționar de scriitori români*, București: Editura Lucman, 2007, p. 66.

³ Opreșan, I, *op.cit.*, p. 7.

⁴ *Ibidem*, p. 6.

⁵ Burada, Teodor T., *O călătorie în Dobrovia*. Iași: Tipografia Națională, 1880, p.3.

a unei regiuni geografice distincte, având la bază principii etnografice și social-istorice precise, culegerile efectuându-se direct, prin anchetă, la fața locului, fără intermediari⁶.

Monografia dobrogeană ar fi putut deveni un studiu de referință în folclorul european, dacă autorul nu ar fi ocolit deliberat fondul popular al naționalităților conlocuitoare: turci, tătari, bulgari, nemți, țigani, armeni, izraelieni, arabi⁷.

O călătorie în Dobrovia a fost publicată mai întâi în *Convorbiri Literare*⁸, apoi a fost republicată în volum, cu titlul *O călătorie în Dobrovia*, la Iași⁹.

În anul 1962 a fost reeditată sub îngrijirea lui Marin Bucur¹⁰. Această ediție a fost reprodusă după ediția princeps, dar nu repeta identic cuprinsul antologiei apărute în 1880. Astfel, ordinea unor texte a fost inversată, în funcție de valoarea artistică a creației populare, iar capitolul *Descânțete* a fost omis. Marin Bucur a inclus un capitol nou, *Diverse*, ce cuprindea poezii selectate din revistele vremii.

Acum, în 2014, apare ediția anastatică la Editura NEXT Book, prin grija Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”. Exemplarul după care a fost reprodus noul tiraj, prin procedee chimice și nu prin fotografiere, face parte din colecția Bibliotecii Județene „V.A. Urechia” Galați, și anume din fondul de 5.958 de volume donate de V. A. Urechia din biblioteca personală, fond ce a stat la baza înființării bibliotecii ce-i poartă cu mândrie numele. Lucrarea se găsește la poziția 35 din Inventarul general al cărților donate de V.A. Urechia (publicat la 1889)¹¹ și are dedicația autorului : „Lui V. Alexandrescu Urechia în semn de stimă și considerațiune”¹².

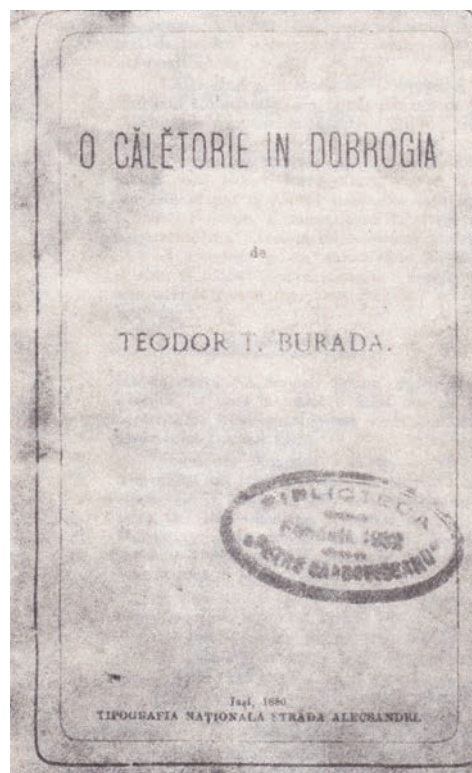
Ediția anastatică de lux are un aspect deosebit, cartea, legată în piele, se află într-o cutie din lemn învelită tot în piele. Filele cărții au o calitate superioară, iar culoarea mahon îi conferă un aer de epocă.

O călătorie în Dobrovia este o carte indispensabilă pentru orice cercetător al folclorului și istoriei culturale românești, valorizând diverse ramuri ale cunoașterii, datorită caracterului interdisciplinar care derivă din vasta erudiție a autorului.

Proiectul de reeditare a operei patronului spiritual al Centrului Cultural Județean Constanța are o importanță covârșitoare pentru întregirea și actualizarea fondului cultural, istoric și social al Dobrogei. Realizată cu sprijinul specialiștilor Editurii NEXT Book din Constanța, curator și prefațator fiind conf.univ. dr. Aurelia LĂPUȘAN.

Sperăm ca proiectul demarat de Centrul Cultural să preserve, protejeze și să continue opera de pionierat a lui Teodor T. Burada, editarea și diseminarea operei marelui folclorist român fiind un prim pas în acest sens.

Simona HAIDU
Biblioteca Județeană „V.A. Urechia” Galați
Email: simona_safe@yahoo.com

⁶ Bucur, Marin, *Prefață*, în: Burada, Teodor T., *O călătorie în Dobrovia*, București: Editura Tineretului, p. 6.

⁷ Cosma, Viorel, *Introducere*, în: Burada, Teodor T., *Opere*, vol. IV : Folclor și etnografie, București: Editura Muzicală, 1980, p. 7

⁸ Burada Teodor T., *O călătorie în Dobrovia* în *Convorbiri Literare* XVI, nr. 1, 1 aprilie 1880, pp. 22-23; nr. 3, 1 iunie 1880, pp. 110-115; nr. 4, 1 iulie 1880, pp. 152-155.

⁹ Burada, Teodor T., *op.cit.*

¹⁰ *Idem*. Ediție îngrijită și prefață de Marin Bucur, București : Editura Tineretului, 1962, 182 p.

¹¹ *Catalogul General al Cărților, Manuscriselor și Hărților aflate la 1890, Octombrie 1, în această bibliotecă, urmat de inventarul general al mobilierului și dotațiunei bibliotecii*, București: Tipografia Curții Regale F. Göbl Fii, Pasagiul Roman 12, 1890, p. 3.

¹² Burada, Teodor T. *O călătorie în Dobrovia*, Iași: Tipografia Națională, 1880, p. 1

Sărbătoarea grâului în Dobrogea

La români, în satele cu viață patriarhală, secerișul avea o solemnitate aparte legată neîndoienic de importanța pâinii, element vital, indispensabil. Întreaga colectivitate participa cu forțe unite la seceriș, semnalul de începere era dat de sfatul bătrânilor, de cel mai înțelept om sau de primar, în anii în care autoritatea locală era recunoscută ca o alegere comunitară și nu o numire impusă. Și pentru că nu erau lanurile copte uniform, tot acest sfat al obștei stabilea de unde începea secerișul și cu ce utilaje, marcând hotarele lanurilor. Țăranii s-au asociat din totdeauna la secerat fie pe baza legăturilor de familie, fie a vecinătăților.

Primele gesturi ritualice legate de seceriș par a avea ca dată prima zi de Paști când fetele măritate în ultimul an se îmbracă mirese și merg la marginea satului, lângă o fântână sau cișmea, dar neapărat în apropierea unui lan de grâu. Acolo o așteaptă fiecare pe nașa sa, care îi pune pe cap o coroniță din flori și îi face cadou un colac. La marginea lanului de grâu femeile cinstesc împreună ciocnind ouă roșii și împărțindu-și cozonaci. Obiceiul s-a practicat mai ales în zona Olțina, Satu Nou, Răzoare, Viile, Dunăreni.

Drăgaica se pare că a fost semnul românilor de a începe secerișul, așa cum la germani exista obiceiul primului snop, deși data este discutabilă, stabilită în legătură cu solstițiul de vară, în timp ce grâul se coace ceva mai târziu. Obiceiul a fost descris și de Dimitrie Cantemir. Ziua Drăgaicei a

1940. Treieratul grâului cu batoza

fost considerată ca o zi în care plantele și mai ales florile ating cea mai mare strălucire, căci mai apoi vine arșița Sfintei Marii și în Dobrogea ea pârzolește totul.

De Drăgaică grupuri mici de fete se îmbrăcau bărbătește sau în costume speciale, rochii albe, vaporoză, și însoțite de un cântăreț al satului, cu vioară sau acordeon, mergeau pe la casele oamenilor și cântau. În satul Viile de lângă Ioan Corvin fetele se îmbrăcau în mire, mireasă și două nuntașe împodobite cu flori de câmp împletite: cunună pe cap, coșuri împletite pe braț. La Rasova grupul de 4 fete se încingea cu brâu roșu, mai târziu acesta a fost înlocuit cu unul tricolor, la Dunăreni, cele două fete, nuntașele sau „schimbătoare”, purtau maramă din borangic pe față, pentru a nu li se ghici chipul când schimbau locurile cu cele două personaje principale.

Ziua în care începea secerișul era deschisă de preotul satului care arunca cu aghiazmă în calea primilor secerători, să le fie roadele bogate și să fie

feriți de ploi, grindină sau alte calamități în timpul secerișului. Obiceiurile legate de terminarea secerișului nu au fost suficient cunoscute și conservate în Dobrogea deși oamenii ei, cei mai mulți mocani, dicieni, cojani coborâseră din Transilvania cu obiceiurile și credințele lor cu tot.

Dobrogea a fost – lucru confirmat de mulinologi din toată lumea, țara morilor.

“Nouă mori pe sub pământ,/ Măcinând toate argint,/ Nime nu le-a fost știind,/ Avutu-le,/ Datu-le,/ Să se vadă el plătit/ De haraci cotorosit,/ Cu Vochița odihnit./...//Iar Vochița se scula,/ Hambarele mătura,/ Covețele scutura,/ Făinoară-i aduna,/ Turtișoară îi făcea,/ În trăstuiță i-o pune.” (Balada Tudor Tudoraș).

Bădica Troian, personajul din Plugușorul dobrogean, povestește foarte pitoresc despre roadele pământului din această parte de țară :

“Câmpul a cutreiera,/ Să vadă grâu-a pornit,/ Dacă este răsărit;/ Și l-a găsit pârguit,/ În

pai ca trestia,/În spic ca vrabia,
/Și la bob ca mazărea./Bădica
îl secera/Și în clăi îl aduna,
/Apoi arie-și făcea/Și din grajd
îmi aducea/Zece iepe/Tot
sirepe;/Iepele mereu fugea/Și
grâul se treiera;/Sacii-n căruțe
urca,/Și la moară că pleca./Dar
hoața de moară,/Când văzu
mare povară,/Puse coada pe
spinare/Și fugi în lunca mare;/
Dar morarul meșter bun /
Alerga ca un nevun,/Alerga și
o striga:/Stai morișcă, na, na,
na,!/Și când fu pe înserate,
/Prinse moara pe la spate,/O
legă, o priponi,/De hac morii îi
veni;/Apoi grâu că i-a turnat/Și
pe loc a măcinat/Tot grâul cel
secerat”.

Într-o altă variantă, parcă în
completarea celei de mai sus,
jupânul Vasile, văzând grâul
în pârgh: “La târg se ducea/Și-
ndată îmi lua/Nouă oacă de
oțel/Și nouă oacă de fier;/Porni
drept la Stan țiganul/Fi-ar a
dracului mormanul!/Făcu niște
săcerele încârlcățele,/Cu dinți
de chipărețele,/Dete la fini,
finicele,/La nepoți și nepoțele;/
Îi scoase-n gheața vântului,/În
capătul pământului,/Cu
toții când ei sosiră,/La secerat
se povârniră:/Unii mănunchi

făceau,/Alții snopii legau/Și-n
clăie-l clădeau,/Din clăi în cară-
ncărcau/La arie ei plecau../

În alte variante locale se
continuă prezentarea celorlalte
operațiuni legate de seceriș.

1935. La Tortomanu, se strângea recolta de grâu

Apare nevăstuica cea frumoasă,
gospodina casei, care cerne
făina și face un colac mândru și
frumos:

”Rupi-n două, dă și nouă,/Rupi-n
trii, dă și lui Andrei,/Rupi-n patru,
dă și lu-mpăratu,/Rupi-n cinci, dă
și ai cu ochinci,/Dați boieri, dați,
Dați marea cu sarea”.

Ultima zi a secerișului este
și cea mai importantă. Din
spice de grâu se împletesc
cununi pe care secerătorii le
duc gospodarului ca semn că
s-a încheiat operațiunea iar ei
așteaptă răsplata. Urarea zilei
era: Crească clăia mare. La care
se răspundea: La dumneata și
mai mare.

Sunt însoțiți
de lăutarii
satului care nu
pierd ocazia să
cânte și să facă
urări. Fetele
merg în față,
cântă Cântecul
cununii și
poartă pe
cap cununa
de spice. La
fiecare poartă

gospodinele udă cununa
ca semn al rodirii și în anul
viitor. Boabele de grâu care
cad din cunună se amestecă
cu sămânța pentru recolta
viitoare să fie cel puțin la fel

de roditoare. Cântecul cununii
este de fapt întrecerea între
Sora soarelui și Sora vântului.
“Ele se umbreau/Și se sfătuiau,/Care
e mai mare,/Sora soarelui/
Ea așa zicea:/Că ea e mai mare/
Că-i frate-său soare/Și de n-ar
sori/Lumea n-ar mai fi./Sora
vântului/Ea așa zicea:/Că ea e
mai mare/Că-i frate-său boare/
Că de n-ar bori/Oamenii ar
muri:/Oamenii la plug/Vitele la
jug,/Stăpâne, stăpâne, /Nu te
supăra/Că holde-s rari/Da la spic
î-s mari/Dumnezeu va da/Stogu
cât casa/Găzdiță, găzdiță,/Gată
cina bine/Multă gloată-ți vine/
Gată cina mare/Că gloata-i pe
cale/Stăpâna ne-a da/Un colac
curat/Și-o pecie de porc/Un
cop de rachiu/Ș-o vadră de vin/
Să ne veselim.

Gospodinele fierbeau boabe
de grâu și le puneau miere de
albine servindu-le în special
copiilor.

În alte părți se fabrica o lipie
mare din care se rupeau bucăți
și se dădeau la oameni cu
diverse formule rituale.¹

Aurelia LĂPUȘAN

¹ Din monografia Aurelia Lăpușan,
Ștefan Lăpușan, Drumul Pâinii în
istoria Dobrogei, Editura Dobrogea,
Constanța, 2001.

Sărbătorile lunii august

Schimbarea la Față

Schimbarea la Față a Domnului este sărbătoarea în care Mântuitorul Și-a schimbat în mod minunat chipul feței Sale, pe muntele Tabor, în prezența a trei dintre ucenici: Petru

Ioan și Iacov. Cei trei învățăcei aleși, L-au văzut cu mâinile ridicate spre cer, rugându-se stăruitor. În timp ce se ruga, fața lui Hristos strălucea ca soarele, iar veșmintele Lui erau de lumină. Cei trei apostoli i-au recunoscut lângă Mântuitorul Hristos pe Moise și pe Ilie, doi dintre dreptii Vechiului Testament, cei care reprezentau Legea și prorocii. Oameni de lut, ucenicii, nu puteau înțelege cele mai presus de fire, însă prezența starea plină de har îi făcea să se simtă bine, drept pentru care Petru i-a propus lui Hristos să construiască acolo trei colibe: „Ție una, lui Moise una și lui Ilie una”. Duhul Sfânt, sub forma unui nor luminos, i-a umbrat pe ei, iar Dumnezeu Tatăl le-a grăit: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit; pe Acesta ascultați-L”. La fel ca la Bobotează, la Schimbarea la față este prezentă Sfânta Treime.

Atât strălucirea Feței Mântuitorului, care i-a orbit, cât și auzul mărturisirii și al poruncii divine,

toate i-au copleșit pe apostoli, căzând cu fețele la pământ, speriați, incapabili încă să înțeleagă revelația. Treziți din starea aceasta, apostolii L-au văzut pe Învățător singur, cerându-le să nu se teamă și să nu mărturisească nimănui cele ce au văzut până la învierea Sa din morți. Atunci va fi momentul când vor înțelege deplin experiența pe care au avut-o pe Muntele Tabor.

Datele istorice spun că sărbătoarea își are originea în secolul IV, în momentul sfințirii unei biserici zidite de Sfânta împărăteasă Elena pe muntele Tabor. Atestarea documentară a sărbătorii apare în prima jumătate a secolului V. În secolul VIII, odată cu generalizarea acestui praznic, Sfântul Andrei Criteanul compune o predică la Schimbarea la Față, iar Sfinții Ioan Damaschin și Cosma au compus imnuri religioase în cinstea sărbătorii.

Numită în popor **Obrajenia sau Probojenia**, după denumirea slavă, care înseamnă transformare, prefacere, sărbătoarea marchează schimbarea la care ia parte întreaga natură, fiind momentul despărțirii de vară. În această zi, există obiceiul ca în biserici să se aducă spre binecuvântare prinoase din struguri, ca mulțumire pentru roadele toamnei ce se apropie.

Păsările migratoare încep să plece, insectele și târătoarele să-și caute adăpost, iar frunzele pomilor să se îngălbenească. Acum este momentul pentru culegerea ultimelor plante de leac. Despre cel care avea dureri de cap în ziua de Obrejenie se zicea că le va îndura un an întreg.

Alte obiceiuri amintesc de interdicția adresată fetelor, prin care erau oprite să-și spele cosițele în ajunul sărbătorii, în caz contrar părul nu le-ar mai crește, asemenea ierbii care nu mai crește după data de 6 august.

Adormirea Maicii Domnului

Praznicul Adormirii Maicii Domnului reprezintă momentul în care Maica Domnului trece din viața pământească la cea cerească. Trecerea este foarte clar ilustrată de cântările Bisericii: „*Mutate-ai la Viață, fiind Maica Vieții*”, adică cea care a născut Viața nu putea fi ținută de moarte, așa că s-a mutat de la viața pământească la viața cea veșnică. Evlavia pe care o are poporul nostru

pentru Fecioara Maria se vede din numărul mare de persoane care poartă acest nume și din alegerea sa ca patroană spirituală a marinarilor.

Despre Adormirea Maicii Domnului nu sunt consemnate informații în Sfintele Evanghelii, ci doar în Tradiția Bisericii. Arhanghelul Gavriil i-a adus Maicii Domnului vestea că misiunea sa pe pământ se încheie, iar aceasta a mers în Grădina Ghetsimani. Pregătindu-se de mutarea sa la cele veșnice, Maica Domnului a îngenunchat, a plâns și i-a cerut Fiului Său să poarte grija tuturor creștinilor. Întorcându-se acasă le-a spus tuturor despre plecarea sa.

În mod miraculos, toți apostolii, afară de Toma, au fost aduși pe norii cerului și, după un scurt dialog cu ucenicii, pe care-i iubise și avusese grijă de ei, Maica Domnului s-a întins pe pat și a adormit. De jur-împrejur s-a făcut lumină, iar îngerii cântau. Fecioarele, ucenicii și toți cei apropiați au fost cuprinși de tristețe. Apostolii au luat trupul cu care au mers în procesiune spre mormânt. Pe drum, un iudeu mai îndrăzneț s-a atins de sicriu, vrând să-l răstoarne. Pe loc a rămas cu mâinile tăiate de la cot și atârnat de sicriu, așa cum se poate observa din reprezentarea iconografică. Sfântul Apostol Petru s-a rugat pentru iertarea iudeului, iar acesta s-a vindecat și a cerut să fie botezat.

A doua zi după așezarea în mormânt a trupului Maicii Domnului a sosit și Toma, cel care lipsise și de la arătarea după Înviere a Mântuitorului. A cerut să vadă pentru ultima dată trupul Fecioarei, dar, când mormântul a fost deschis, trupul Preasfintei nu mai era acolo, fusese luat de Fiul Său la ceruri.

Cea mai veche atestare documentară a praznicului Adormirii Maicii Domnului este din secolul V. În vechile sinaxare georgiene ziua de 15 august reprezenta sărbătoarea anuală a sfințirii bisericii Maicii Domnului, zidită în secolul V de Ikelia Romanul, situată între Ierusalim și Betleem, aproape de locul în care Fecioara Maria a făcut un popas înainte de a-L naște pe Iisus. Generalizarea sărbătorii în Răsărit s-a datorat împăratului Mauriciu (582-603) care a rezidit biserica Maicii Domnului din Ghetsimani și a fixat ca zi de prăznuire data de 15 august. La scurt timp, prin papa Teodor I (642-649), sărbătoarea a fost generalizată și în Apus.

În dimineața de **Sântă Maria Mare** exista obiceiul de a aduce la biserică fructe și faguri de miere, iar după slujbă femeile mergeau la cimitir să tămâieze mormintele. Transformarea meteorologică începută de Obrejenie face ca începând de la Sântă Mărie bărbații să înlouiască pălăria cu căciula și să fie interzis scăldatul în apa râurilor.

În zonele viticole, cum este și cazul Dobrogei, în această zi erau tocmiți paznicii la vii și se luau măsuri de protecție magică a podgoriilor pentru ca acestea să fie ferite de daunele produse de păsări. Perioada dintre Sântă Mărie Mare (15 august) și Sântă Mărie Mică (8 septembrie) era considerată propice pentru semănăturile de toamnă.

O altă superstiție spunea că dacă trandafirii înfloreau în preajma zilei de 15 august era semn că toamna va fi lungă. Tot legat de această dată era și începutul sezonului nunților, tinerii putându-se căsători până la începutul postului Nașterii Domnului.

Fanurie, un sfânt al grecilor

Cel de-al doilea hram al bisericii „Schimbarea la Față” (Biserica Greacă) din Constanța este Sf. Fanurie (27 august), un sfânt grec cinstit de comunitate încă din secolul al XIX-lea. Nu se cunoaște cu exactitate locul și perioada în care a trăit Sfântul Fanurie, însă este reprezentat într-o icoană de secol XIV găsită printre ruinele unei biserici din insula Rhodos. Cultul său este foarte răspândit în rândul grecilor, fiind considerat sfânt făcător de minuni.

O istorisire amintește că în prin anul 1500 niște păstori au descoperit o peșteră luminată de o flacăra. Înainte de a se înapoia la casele lor au ajuns, cu efort, în râpa unde se afla peștera, iar acolo au găsit moaștele sfântului și pe o piele de

animal povestită viața lui. Era cel mai mare dintre cei 13 copii ai familiei și, după moartea tatălui, a descoperit că pentru a le asigura hrana, mama sa dansa noaptea într-un local. Din acel moment Fanurie a părăsit familia și și-a închinat viața slujirii lui Dumnezeu, în post și rugăciune, slujindu-le părinților pustiei. Cu timpul, Dumnezeu l-a învrednicit cu darul facerii de minuni, iar Fanurie umbla prin cetăți, vindecându-i pe orbi, schilozi, muți și surzi, iar păgânilor le vestea credința cea adevărată.

Tradiția spune că Sfântul Fanurie a făcut tot ce i-a stat în putință pentru mântuirea mamei sale. Chiar în momentul martirajului, prin ucidere cu pietre, sfântul s-a rugat lui Dumnezeu ca tot cel ce se roagă pentru mama lui să fie miluit de către Dumnezeu. Ritualul cere ca rugăciunea să fie însoțită de o turtă făcută din nouă ingrediente, împărțită, după binecuvântarea preotului, săracilor.

Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul

Pe 29 august întreaga creștinătate serbează, prin post și rugăciune, împrejurările tragice prin care a fost curmat firul vieții Sfântului Ioan Botezătorul, despre care Iisus Hristos mărturisea că este înger în trup, trimis de Tatăl să pregătească venirea Fiului și să propovăduiască dreptatea și întoarcerea la credință.

Pe 29 august tetrarhul Irod Antipa, fiul celui alt Irod care omorâse 14.000 de prunci în Beetelem, poruncește decapitarea sfântului Ioan.

Irod Antipa, rege iubitor de lux, urmând exemplul tatălui său, care avea mai multe soții, și-a alungat nevasta și trăia în concubinaj cu soția fratelui său Filip. Nelegiuirea de la curtea domnească nu putea fi trecută cu vederea de Ioan. Greșeala lui Irod era cunoscută tuturor, dar, de frică, nimeni nu-i reproșa. Deși toți tăceau, trimisul Domnului s-a revoltat. Rechizitoriul său a fost aspru, lipsit de reconciliere și compromisuri. Fără teama morții, l-a mustrat.

Într-o oarecare măsură, Irod îl ura, dar ura Irodiadei întrecea orice limită. Profetul trebuia să moară, căci stătea în calea fericirii ei. Cedând stăruințelor Irodiadei, regele îl întemnițează pe înaintemergător în închisoarea Maherus, aflată în subsolul palatului. Spera ca de acum înainte va avea liniște, degeaba, glasul Mărturisorului nu putea fi oprit.

Ocazia așteptată de Irodiada pentru reușita planurilor diabolice s-a ivit cu prilejul ospățului dat de rege în cinstea aniversării zilei de naștere. Dacă în sălile pline de lumină și strălucire ale palatului, bețiile și chefurile erau în plină desfășurare, în beznă și umezeala închisorii Ioan își petrecea ultimele clipe de viață. Moare în ceasul desfrâului, în urma unui dans și al unei promisiuni nechibzuite făcute Salomeei, fiica Irodiadei. Regele se angajase ca, dacă dansează, să-i ofere orice până la jumătate din împărăție. La îndemnul mamei, Salomeea cere ceva mai scump – capul Sfântului Ioan Botezătorul. Pentru a nu se compromite în fața invitaților, Irod dă curs cererii și, astfel, moare cel mai mare profet.

După o tradiție culeasă de Fericitul Ieronim, Irodiada a străpuns cu ace limba care făcuse publică nelegiuirea. Corpul a fost aruncat în șanțurile cetății, spre a fi mâncat de vulturi și câini, iar capul a fost îngropat într-un loc

necunoscut. Fiind descoperit, a fost dus și așezat la loc de cinste în Constantinopol, iar o parte a fost dusă de către cruciați în Franța, într-o bisericuță din orașul Amiens. Fragmente din sfintele sale moaște au fost date spre închinare multor biserici creștine.

În calendarul popular, sărbătoarea de pe 29 august are mai multe denumiri: fie Crucea Mică, Sf. Ioan de Toamnă, fie Sf. Ioan cap tăiat. Este ziua în care este interzisă culegerea și consumarea fructelor și a legumelor cu formă rotundă sau a alimentelor care amintesc, prin culoare, de sângele vărsat de Sf. Ioan Botezătorul. Altă tradiție menționează că nu se consumă mâncare din farfurii rotunde, nu se folosește cuțitul și nici nu se bea vin roșu. În această zi nu se seamănă nimic în grădini sau pe câmp.

Mai este amintit un post foarte aspru ținut între Sfântul Ioan de Toamnă și Înălțarea Sfintei Cruci (14 septembrie), acesta însă nu este rânduit de Biserică. Cei ce voiau să-l țină consumau turtă de grâu sau mălai, coapte pe spuză, pe care pentru a o mânca nu o tăiau, ci o frângeau. Celor cu păcate ușoare li se permitea și consumul de poame. O altă interdicție în acest post autoimpus era dormitul pe pat, fiind acceptat doar dormitul pe pământ, perna fiind umplută cu paie de grâu.

Icoana făcătoare de minuni *„Sfânta Maria dela Mare”*

Un eveniment deosebit, important și în zilele noastre, este aducerea la Catedrala arhiepiscopală „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Constanța a icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului. Aceasta a fost posibilă datorită călugărului Ghiță Coțcaru, de la mănăstirea Durău (jud. Neamț), cel care a donat bisericii de la malul mării o icoană cu dimensiunile 1.20 m./0.94 m., lucrată și îmbrăcată în argint. „Numai trei ani a stat ea la Durău și la rugăciunile călugărilor și credincioșilor a făcut mai multe minuni”. Venirea icoanei la malul mării s-a petrecut după o altă minune. După ce Maica Domnului i-a arătat în vis „că dorește să vie această icoană a Ei dela muntele Ciahlu la mare”¹, călugărul a luat legătura cu P.S. Gherontie, Episcopul Constanței, și a fost organizat transportul. Pentru aducerea sa, Cezar Mereuță, directorul general al Căilor Ferate, a pus la dispoziție un vagon special care a transportat-o de la Piatra Neamț la Constanța. Până la destinație, icoana, „dată fiind puterea ei de tămăduire”, a rămas spre închinare câte

o zi în orașele: Focșani, Râmnicul Sărat, Buzău, Făurei și Fetești, în ultimul dintre ele fiind întâmpinată de Ierarhul Constanței.

La Constanța, primirea a avut un fast deosebit. Clerul și creștinii, autoritățile civile și militare, corul Episcopiei, fanfara militară, cu toții au așteptat-o pe data de 20 iulie, ora 13.50, la gară. De aici la catedrală icoana a fost „purată pe brațe de către preoți îmbrăcați în odăjdii”, iar de-o parte și de alta a străzilor oamenii priveau procesiunea, se rugau și se închinau. La catedrală, icoana a ajuns la ora 15.00. A doua zi, după Sfânta Liturghie arhierască, oficiată de P.S. arhiepiscopul Leu, vicarul Mitropoliei Moldovei, și P.S. Gherontie, Episcopul Constanței și al Durostorului, icoana a fost așezată în locul care i se pregătise. Icoana de la Constanța era împodobită „cu o salbă de galbeni de mare valoare”. În anul 1934 călugărul Ghiță Coțcaru donase o altă icoană asemănătoare bisericii Calu, din apropierea mănăstirii.

Pe data de 1 octombrie, la Episcopie, avea să se facă „consacrarea ca icoană ocrotitoare a marinarilor, sub numele Sfânta Maria dela Mare” a celei aduse de la Durău. Cu acest prilej ierarhul Tomisului a rostit un cuvânt de învățătură în care sublinia istoricul praznicului Acoperământul Maicii Domnului și cinstirea care trebuie acordată Născătoarei de Dumnezeu, predică publicată de ziarul constănțean *Dobrogea Jună*².

Laura CALOEAN

¹ Idem.

² *** O importantă solemnitate religioasă la Constanța/
Consacrarea icoanei Sfintei Maria dela Mare. Cuvântul PS Episcop
în „Dobrogea Jună” (Constanța) an XXXI (1935), nr. 227-228, 8
octombrie, p. 1.

80 de ani de la inaugurarea monumentului dedicat lui Mihai Eminescu la Constanța

Solemnitatea inaugurării Monumentului marelui poet s-a desfășurat la 15 august 1934, de la ora 17. Astfel, P.S.S. Gherontie al Tomisului, înconjurat de cler, a oficiat slujba religioasă. Regele Carol al II-lea a dezvelit statuia. Au luat cuvântul: Președintele Comitetului de inițiativă, amiral J. Bălănescu, primarul Constanței, Horia Grigorescu, care ia în primire monumentul ca bun public, președintele Societății Scriitorilor Români, Corneliu Moldovanu, vicepreședintele Sindicatului Ziariștilor din București, Emil Ciuceanu, I. Bianu, în numele Academiei Române, Al.O. Teodoreanu, delegatul Fundației culturale regale, și ministrul instrucțiunii publice, ad-iterim, ministrul dr. C. Angelescu

Cel mai amplu reportaj de la fața locului, rămas în arhiva sentimentală a jurnalisticii locale, îl datorăm ziarului *Dobrogea Jună*.

„Inaugurarea monumentului lui Eminescu s'a desfășurat într'un careu solemn în fața unei numeroase asistențe alcătuită din elite și intelectualitatea orașului nostru.

Monumentul care este expresia unei geniale concepții artistice – operă a sculptorului Oscar Han, este așezat pe un dâmb cu iarbă în fața mării, lângă Cercul Militar.

Pe lângă reprezentanții oficialității, mai erau de față membrii Comitetului „Pro Eminescu”, d-nii amiral Bălănescu, Aurel Vulpe, comandor N. Cristescu, colonel D. Petrovici, judecător Valerian Petrescu și alții, sculptorul

Han, corul Asociației „Cântul dela Mare”, Sindicatul „Mihail Eminescu” al muncitorilor din port, cu drapel, în frunte cu d-nii C. Vâlcu, V. Covaci, Ilie Gârbea și V. Făgăraș, d. Ion Marin

d-l amiral Ion Bălănescu, comandantul general al Marinei, și președinte al Comitetului „Pro Eminescu”.

D. dr. Angelescu, ministru instrucțiunii publice și al

Solitar, Mihai Eminescu veghează valurile, vânturile...

Sadoveanu, Const. Serionescu etc. Academia română a depus o coroană de flori naturale pe soclul monumentului.

La orele 18 și 15 minute, după sosirea Suveranului, a Voevodului Mihai, a Principelui Nicolae și a membrilor guvernului în frunte cu G. Tătărașcu, a început solemnitatea printr-un serviciu divin oficiat de Episcopul Gherontie și clerul eparhial, căruia Societatea corală „Spiru Haret” din Buzău i-a dat răspunsul.

După slujba religioasă, monumentul a fost dezvelit de suveran. În timpul acesta, sub conducerea maestrului Pinelis, corul Asociației „Cântul dela Mare” a intonat „Mai am un singur dor”.

Au urmat apoi cuvântările: primul care a vorbit a fost

artelor, Emil Ciuceanu în numele sindicatului ziariștilor, d. I. Bianu din partea Academiei române, Al. O. Teodoreanu în numele Fundațiilor Regale, d. Horia Grigorescu, primarul municipiului, și d-na Pankhurst, ziaristă engleză.

D. amiral Bălănescu a oferit Suveranului, Voevodului, Principelui Nicolae și membrilor guvernului câte un volum din placheta „Eminescu” imprimată cu această ocazie, iar d. primar Horia Grigorescu a oferit M. Sale Regelui, Voevodului și Principelui Nicolae, câte un splendid volum „Constanța pitorească”, legată frumos, în piele bleu, cu cifrul regelui încrustat în litere de aur.

Când elitele vor și autoritățile se supun...

„După București, Iași, Galați, Dumbrăveni, Cluj, Banat, Cernăuți, iată acum la Constanța – deși puțin cam târziu – aprinzând tămâia adorației în fața marelui poet al întreg neamului românesc. Inițiativa de a ridica un bust lui Mihail Eminescu lângă malul mării – sugerată de altfel de mult cititorilor duioasei poezii „Mai am un singur dor” - este vrednică de toată lauda și dă dovadă de mare înălțime sufletească. Acest nou monument la marginea dintre ape a pământului românesc capătă și o valoare simbolică. El ne apare ca încă un stâlp de hotar sufletesc, așa precum, pe vremuri, strămoșeștii bouri marcau hotarele materiale ale voevodatului lui Ștefan Vodă.

S-a adunat, în vederea acestui scop, un număr de intelectuali cari, consfătuindu-se în localul Liceului „Mircea cel Bătrân”, au constituit un comitet de acțiune, Liga culturală, secția Constanța, a votat un prim fond bănesc pentru înfăptuirea acestei opere: băncile populare din județ vor contribui și ele cu sume diferite. Se vor pune în vânzare fotografii ale marelui dispărut; se va apela la contribuții benevole. Primăria municipiului va dăruia un loc potrivit pe malul mării, de unde bustul nemuritorului va putea privi „cum ale apei valuri trec, călătorind spre dânsul.”

Alegerea de președinte al comitetului în persoana dlui I.N. Roman ar fi garanție de conducere echilibrată. Alegerea dlui G. Coriolan în calitatea de casier ar fi o altă garanție pentru păstrarea și buna administrare a fondurilor. Alegerea dlui N. Chirescu, președintele Ligii

culturale, ca membru, ar oferi posibilități de mai grabnică înfăptuire. Ce bine ar fi fost, însă, dacă s-ar fi mobilizat toate forțele care reprezintă un trecut cultural în Dobrogea!”.

Autorizată de Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale No. 73535 din 30 decembrie 1930, lista de subscripție cu nr. 16, vizată de prefect și încredințată oficial lui I. N. Roman, îl avea pe el însuși cap de serie cu cea mai mare sumă donată – 1.000 lei, ca și Scipio Vulcan – fiul lui Petru Vulcan.

În Comitetul de inițiativă și organizare „Pro Eminescu” erau incluși, alături de I. N. Roman, N.D. Chirescu – avocat, președintele Secției Constanța a Ligii culturale, profesoara Zoe Verbiceanu, avocatul Horia P. Grigorescu, profesorul Gh. Coriolan, directorul Liceului „Mircea cel Bătrân”, avocatul Aurel Vulpe, ajutor de primar, judecătorul Valerian Petrescu, secretar al comitetului.

În „Analele Dobrogei” din 1931 Valerian Petrescu publica un amplu studiu despre „Mihail Eminescu și Marea”, însoțit de fotografia machetei monumentului lui M. Eminescu din Constanța, autor – sculptorul Oscar Han.

Cele 16 pagini din revistă erau procedate de ultima scrisoare rămasă de la I.N. Roman, datată 14 iunie 1931, la mai puțin de o lună dinaintea morții. Scrisoarea era adresată lui Constantin Brătescu, la Cernăuți, unde se tipărea revista. „Conferențiarul cernăuțeni recomandați de d-ta ne-au ținut prea frumoase conferințe. Dl. Romulus Cândea, Vorbindu-ne despre „Propovăduitorii ideii naționale” și îndeosebi despre Simion Bărnuțiu, a amintit, tangențial, și despre Eminescu. Dl. Leca Morariu ne-a vorbit în

plin despre „Omul Eminescu”. Amândouă conferințele au plăcut mult. Amândouă s-ar putea publica în „Anale”.

Ziarul *Marea Noastră* din 21 iunie 1931 (V, nr.41, p.3) publică sub semnătura Remus Philipp o cronică la conferința organizată de Comitetul „Pro Eminescu” în folosul strângerii fondurilor pentru statuie. Întrunirea s-a desfășurat la Casino, iar disertația „Mihail Eminescu și Marea” a fost susținută de Valerian Petrescu, secretarul comitetului. „O selectă asistență compusă din înalți magistrați, ofițeri superiori, avocați de marcă, profesori cu renume și tot ce avem ca pionieri ai elitei de cărturari, a fost ținută cu atenția încordată mai bine de două ore. Conferențiarul a tratat cu atâta viață, căldură și variate expresii încât orele au părut minute”.

Lista de subscripții continuă. Dau fonduri pentru statuie Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Elena Văcărescu, Leca Morariu, Hortensia Papadat Bengescu, I. Răducanu, Cincinat Pavelescu, Aurel Vulpe, Valerian Petrescu.

Chipul lui Eminescu se cuvine să fie modelat, cu evlavie adâncă

I.N. Roman a fost categoric „Pe gura, ochii și pe fruntea celui mai mare poet al neamului nostru nu voi putea îngădui să se preumbe vulgare degetele oricărui ipsosar analfabet. Ar fi un sacrilegiu. Chipul lui Eminescu se cuvine să fie modelat, cu evlavie adâncă și cu excepțională înțelegere, de mâna celui mai mare sculptor al României contemporane. Pe acest sculptor îl voi alege eu, și eu singur îmi voi lua întreaga răspundere a alegerii”.

În colecția Muzeului de istorie națională și arheologie

Constanța se păstrează, expusă public, în original „Convențiunea între I.N. Roman și Oscar Han pentru ridicare statuii lui Mihai Eminescu”. Încheiată între I.N. Roman, președintele Comitetului „Pro Eminescu”, domiciliat în Constanța, str. Carol 115, și G. Coriolan, directorul Liceului „Mircea cel Bătrân”, casierul Comitetului „Pro Eminescu”, și sculptorul Oscar Han, domiciliat în București, str. Dr. Capșa nr. 12, pentru bustul în bronz al poetului, de 1,50 m, reprezentând figura lui Mihai Eminescu tânăr, și figura simbolică reprezentând „Elegia”, în înălțime de 2,10 m.

Strângerea banilor pentru monument era treabă anevoioasă, deși, potrivit relatării lui Nicolae Tonitza, înflăcăratul I.N. Roman spusese: „Domnule Han, domnule Tudor Vianu, monumentele nu se fac cu bani, se fac cu entuziasm. Uite, vino dumneata cu macheta monumentului aici și-i strâng eu de gât pe toți bogătașii ăștia, pe toate lighioanele astea care s-au strâns aici, la Constanța. Scot eu bani. Dar adă dumneata macheta lui Eminescu”. (Nistor Bardu. *Constănțenii și Eminescu*. „România de la Mare”, serie nouă, 1, nr.1, p.3).

Omagiul pe care i-l aduceți vă face cinste

În ziarul *Farul* din 25 aprilie 1933 (I, nr.11, p. 1) Octavian Goga își intitula articolul Pentru cei de la „Pro Eminescu”.

„L-ați ales pe Eminescu și ați fost pricepuți în alegere. Omagiul pe care i-l aduceți vă face cinste, fiindcă dovedește o înaltă înțelegere a culmilor de pe care vorbește gândirea noastră. Eminescu este și rămâne cea mai strălucită incarnație a genului românesc.

Vremea de astăzi, cu toate izbânzile, ei îi aparține. A biruit crezul lui. Tot viitorul de dărmare și tot avântul de reclădire tâșnește din fulgerele lui. Prin scrisul lui Eminescu a cerut cuvânt ideii integralității naționale cu toate atributele ei logice. Oricât ar fi dispuse mințile simpliste să creadă că focul realităților scapă artistului și că înregistrarea cu precizie a necesității naționale e numai apanajul politicienilor profesioniști, adevărul e altul. Eminescu, poetul, e cel mai echilibrat creier politic al României în creștere.

De aceea ați avut o instituție fericită când vi l-ați decretat ca paznic suprem al sufletelor voastre și l-ați turnat în bronz”.

În Arhiva Primăriei Constanța, dosar 14/1931, se află o adresă către Consiliul local în care, imputându-se că persoanele și diferite asociații sportive cer și obțin ajutoare bănești de la Primărie, Comitetul „Pro Eminescu” propune să se încaseze 1 leu în plus la biletele de băi pentru a se putea mări fondurile necesare statuii.

În același fond arhivistic (dosar 43/1933, f.17) datat 15 martie 1933, Comitetul „Pro Eminescu” insistă la Primărie să ia toate măsurile pentru ridicarea monumentului, sperând a fi dezvelit la 15 august. Atenționează Primăria că pentru soclul statuii mai trebuie 40.000 lei (fuseseră achitați sculptorului Oscar Han 400.000 lei). Se recomanda drept material brut piatra de Bașchiori, din județul Tulcea, din care fusese făcut (în 1932) și soclul statuii lui I.N. Roman.

Toate eforturile făcute pentru a fi gata acest soclu par sortite a rămâne nefinalizate. *Dobrogea Jună* (XXIX nr.979, 18 august 1933, p. 1) sub titlul

„Un album Eminescu” aduce câteva explicații: „După cum s-a anunțat la timp inaugurarea monumentului lui Eminescu la Constanța, care urma să aibă loc marți în cadrul marilor serbări navale care au avut loc la Sf. Maria, s-a amânat pentru o dată care se va anunța șă timp.”

Amânarea e motivată de faptul că se aștepta apariția unui mare album comemorativ la care vor colabora toate personalitățile culturale de marcă ale țării. Volumul editat de Comitetul „Pro Eminescu” numit „Omagiu la Mihai Eminescu”, apărut în „Universul”, București, anul următor, 1934, sub îngrijirea lui Valerian Petrescu, cuprinde cuvântul reginei Maria, al profesorului Nicolae Iorga, al abatelui Zavoral, precum și poezii semnate de Victor Eftimiu, Ion Drăgan. Frumoase gânduri scriu și Hortensia Papadat Bengescu, Silvia Pankhurst, Mihai Dragomirescu, Cincinat Pavelescu și alții.

Statuia realizată de Oscar Han este din bronz având dimensiunile 1,600 x 1,100 x 0,0780 metri, semnată și datată lateral cu numele autorului și anul 1932. Soclul de piatră este de 3,850 x 1,430 x 1,380 m.

Sylvia Pankhurst – deși solicitată de frământările majore ale vieții politice engleze, răspunde inițiativei Comitetului „Pro Eminescu”, trimite materiale pentru volumul omagial, întreține corespondență cu secretarul comitetului, Valerian Petrescu, și găsește timp să participe la dezvelirea monumentului, venind la Constanța cu copilul și soțul. Citește la inaugurare poezia „Împărat și proletar” tradusă în engleză.

Aurelia LĂPUȘAN

Au trecut două decenii de la primirea în Academia Artelor Tradiționale de la Sibiu a curelarului dobrogean Ion Tudorică. Între timp el a plecat spre stele și nimic din ceea ce a agonisit la Tortomanu nu se mai păstrează. Nu credem că mai știe cineva în satul de peste trei dealuri de Medgidia despre pasiunea lui de a face hamuri. Și despre prezența lucrărilor lui în colecțiile Muzeului sibian. Doar în colecția ziarului Cuget liber se mai păstrează un reportaj, iar în albumul de familie o fotografie a momentului evocat. În semn de omagiu pentru el și pentru toți anonimii satelor dobrogene, reproducem textul de mai jos.

Curelarul Ion Z. Tudorică din satul Tortomanu a devenit, prin talentul meseriei, personalitate cu diplomă de academician țăran

1994. La ceremonia de primire în Academia țăranului român a curelarului Ion Tudorică

Evenimentul cultural de la Sibiu la care am participat, susținând candidatura meșterului artizan din satul Tortomanu, a avut pentru întreaga asistență – invitați de prestigiu din țară și străinătate – o conotație aparte. Zilele Academiei Artelor Tradiționale, aflate la a 13-a ediție, au adunat până acum în acest forum de recunoaștere a virtuților creatoare, țărănești 46 membri, din toate meșteșugurile și zonele etnografice.

Muzeul civilizației populare tradiționale Astra Sibiu, recunoscut de cel mai exigent for muzeologic european, Comitetul EMYA, prin decernarea Premiului European de Muzeologie pe anul 1993 directorului muzeului dr. Corneliu BUCUR – statornic colaborator al ziarului LITORAL -, are în acest moment un patrimoniu de 324 monumente de arhitectură și tehnică populară, un inventar funcțional de circa 15.000 obiecte. Lui i se subordonează alte două instituții: Muzeul de etnografie universală Franz Binder – singurul muzeu din România specializat pe arte și cultură extra-europeană - și Centrul de informare și documentare Cornel Irimia. Ce și-au propus aceste instituții de largă suflare românească, conduse de un împătimit și valoros promotor al creației populare, doctorul Corneliu BUCUR? O proiecție în conștiința universală a valorilor satului românesc, a culturii populare, constituirea mării arhive naționale care să cuantifice tot ce se referă la creatorii populari și întreprinderea lor. Și, mai ales, să stopeze acceleratul ritm de degradare a ceea ce avem mai valoros, creația satului.

Sibiul este astăzi, prin acest tezaur găzduit de minunata Dumbravă, dar și de clădirile cele mai impresionante ale orașului – centru de cultură etnologică cu anvergură europeană, înfrățit cu Muzeul de artă populară din Paris întru recuperarea tradiționalelor meșteșuguri ale bătrânei Europe, cu instituții similare din S.U.A., Germania, Olanda, Austria. Am scris toate acestea pentru a lăsa cititorul să înțeleagă mai bine rostul acestei Academii Țărănești, în care au fost admiși până acum cei mai valoroși artizani ai satului: VICȘOREANU MARIA SPIRIDON, SILVIACÂNDULEȚ, AUREL COSTA, fiecare reprezentând o vibrantă manifestare de spirit românesc.

Ion Z. TUDORICĂ din Tortomanu, județul Constanța, are 74 ani și practică de-o viață meseria de curelar. Dar el este și tăbăcar, și croitor, și hamurar. El face calului chingi pentru lucru care să fie și frumoase, și mângâietoare: „Cu hamurile mele, orice cal este cel mai frumos.” Pune mărgea de deochi

„dar să nu o știe nimeni, căci altfel n-ar avea leac”. Dar, până atunci, pielea vițelului abia tăiat o tratează după metode învățate de la meșterii săi, nescrise în cărți și manuale, o tăbăcește, o vopsește și din ea dă formele dorite. Devine, pe rând, pielar, tâmplar, tapițer și, după două-trei săptămâni, din mâinile lui tăbăcite iese jugul sau trupul sau căpețeaua, cu

Din albumul familiei. Ion Tudorică, tânăr, alături de părinți, soție și copii

chinchinași, sleavuri și opritori, într-un cuvânt hainele de muncă ale animalului.

S-a născut și a trăit în cinste și demnitate numai aici, la Tortomanu, alături de familia sa numeroasă și iubitoare.

Harnașamentul creat de meșterul din Tortomanu se află acum în Muzeul sibian, Centrul național de valorificare a creației populare i-a oferit un premiu simbolic de 25.000 lei, iar directorul general al Muzeului civilizației populare, dl. Corneliu BUCUR, i-a decernat o diplomă de academician. Redacția ziarului „CUGET LIBER” a desemnat un redactor să-l însoțească pe meșter și să-l prezinte participanților la manifestarea științifică, în contextul particularităților etnologice ale Dobrogei. Împreună cu Ion Z. TUDORICĂ s-a bucurat de înaltă onoare familia sa. Dar la Constanța și Tortomanu el a fost și este încă Marele Anonim.¹

¹ Cuget Liber, 6 octombrie 1994, pag. 4.

Ion Tudorică alături de surorile lui, în cadrul bucolic al satului de altădată

Evocări. 22 august 1906.

Mamaia, nașterea unei stațiuni

Este greu de stabilit astăzi al cui a fost primul gând ca locul din miazănoapte de orașul Constanța să devină stațiune turistică. Numele Mamaia este legat și de satul omonim și de cele câteva notări păstrate până acum în arhive și cărți.

Călătorul francez Alexandre Launay, care călătorea de la Constantinopol prin Dobrogea la 1779, scrie că a făcut un popas în localitatea Mammay. Pe harta turistică rusească de la 1855 e menționată localitatea Mamakioi.

Numele Mamaia este, după afirmațiile unor lingviști, de origine tătară, împrumutat de la hanul crimean Mamai, ipoteză susținută și de Nicolae IORGA la conferința "Politica Mării Negre", publicată în Neamul Românesc.

Publicistul Ioan ADAM consemnează o legendă cu o fată frumoasă răpită de turci care se roagă lui Dumnezeu să fie scăpată și acesta îi aruncă o podișcă de nisip pe care fuge până la mal unde își strigă Mamaia.

În ședința din 18 noiembrie 1905 Consiliul comunal a încredințat întocmirea planului de înfrumusețare, plantarea plajei Mamaia și lotizarea terenului arhitectului peisagist E. REDONT. În plus, Consiliul comunal a mai decis să vândă particularilor locuri de vile, potrivit planului de parcelare cu prețul de 0,30 bani/mp.

Ministrul Domeniilor și Agriculturii a aprobat să se dea din moșia statului comunei Constanța 192 hectare 9750 mp în cătunul Mamaia, teren

Sezoniiști de altădată în vizită la Pavilionul din Mamaia

ca plajă și parc pe jumătate din malurile lacului Siutghiul.

Prin jurnalul nr. 270 din 18 octombrie 1905, Consiliul de Miniștri a confirmat proprietatea comunei Constanța asupra lacului cu drept exclusiv de concesiune.

Inaugurarea băilor de la Mamaia s-a făcut la 22 august, la ora 7 seara.

"Pe locul acesta de exilu al nefericitului Ovidiu în al XL-lea an de glorioasă domnie a M.S.Regele Carol I și al XXV an al regalității, ridicatu-s-au acest așezământ balnear cu mijloacele comunei Constanța prin îngrijirea Ministerului Lucrărilor Publice, fiind ministru al Departamentului dl.Ion GRĂDIȘTEANU, iar primar al comunei dl.BĂNESCU, după planurile întocmite de arhitectul ELIE RADU, scria testamentar cu prilejul inaugurării, pentru a nu se pierde numele vrednicilor conducători.

Din Constanța au plecat la evenimentul monden atât de mult așteptat două trenuri, unul cu oficialii, celălalt cu mulțimea. Drumul până la Mamaia a durat o oră și jumătate: "Pasagerii se dau jos din vagoane, își mai desmorțesc picioarele, umblând alături, ca pe lângă carul cu boi, ori își satisfac unele necesități, apoi grăbesc pasul și prind din urmă trenul care de - abia se mișcă și gâfâie, ca un pântecos amenințat de dambla."

"Trenul huruie acum chiar pe malul apei, lăsând de o parte și alta hornuri roșcate de cărămidă și dărămurile sinistre ale unei tăbăcării părăsite, scria în același an publicistul Ioan ADAM, primul monografist al Constanței.

Plaja Mamaia crestează oglinda apelor ca o trambă de borangic înșirată la soare. Feeria își începe încântarea și farmecul.

Duna de nisip înaintează printre ape, așternând drum

moale terenului. Marea își plescăie și-și prelinge undele clătinate, iar lacul adormit pare trăsnet sub săgetarea sfărâmată a razelor de sus.

De amândouă părțile ogindiri de apă.

Un moment simți groaza unei prăbușiri neașteptate și tresari de clătinarea acestei punți înguste, care pare că trosnește deasupra abisului.

Trenul lunecă printre ape, duduind pe drumul moale de nisip.

Înainte se arată însăilarea ușoară și surprinzătoare a băilor.

Liniile acelea sprintene, care se încrucișează și amăgesc ochii ca o mreajă de păianjen, par împletite acolo ca prin vrajă, ca să facă sălaş zeitelor mării.

Trenul se oprește și pe ușile vagoanelor deschise, se revarsă lumea ca o inundare de capete. Coridoarele băilor duc mulțimea la cabine. Cât ai gândi și marea se umple de scăldători. E o continuă explozie de apă împrăștiată, de țipete și de înviorare.

De sus soarele bun și darnic, râde de atâtea gângăanii și de bucuria lui strălucește și cuprinsul și fața apelor”.

În august 1910, patru trenuri pe zi: două dimineața, două după amiaza, străbăteau traseul Constanța - Mamaia. Pornesc de jos - lângă port, trec prin cartierul nou din partea de sus, străbat plantația apoi –pe malul mării la plajă. Înghesuți în vagoane primitive viligiaturiști mulți care aduc CFR-ului mari venituri. La sosire, în două chioșcuri, în spatele peronului,

se vând bilete. Dar și la alte trei pe terasa din față. Unii vin să admire peisajul, alții –cei mai mulți - fac plajă și băi.

Imediat după război, în 1920, se **pozează** linia **ferată Constanța – Mamaia** prin centrul orașului, de-a lungul bulevardului Regina Maria până la Mamaia – băi, unde sunt construite palatele regale. Cu o lungime de 8,1 km această cale ferată era foarte utilă, în special în timpul sezonului. Tocmai de aceea, organele CFR modifică traseul acestei linii pe lângă trotuarul din stânga bulevardului, prevăzut cu contrașine.

Trenul spre Mamaia va începe să circule din 12 iulie, cu un orar de două ori pe zi, dus-întors. Pe plajă s-a făcut o serbare inaugurală.

Primăria a completat mobilierul cu mese, scaune, canapele și o tendă mare pentru umbrirea unei părți a plajei. („Farul”, II, 47, 189 iunie 1920).

Topalu

Muzeul din colțul străzii

La jumătatea distanței ce leagă Hârșova de Cernavodă, într-un peisaj rustic dominat de imaginea Dunării, la care se accede pe străzi recent asfaltate din fonduri europene, comuna Topalu primește cu seninătate pe orîșicine se abate din drum s-o viziteze. Case cu garduri frumos vopsite, animale care pasc liniștite în bălătură, cuiburi de berze la fiecare capăt de uliță, oameni care-ți zâmbesc dezinvolt și totodată curios când treci pe lângă ei, iată numai cîteva elemente care fac ca viața aici, la mal de fluviu, să păstreze ceva din atmosfera arhaică a vremurilor lui Decebalus, fapt datorat pesemne și învecinării cu situl arheologic de la Capidava. Din atmosfera prezentată, pur tradițională, pur câmpenească, un potențial vizitator s-ar aștepta, probabil, la un mod de viață rural și cât mai bogat în obiceiuri, dar totodată și la o relație simplificată cu arta, căci la țară nu-s în mod obișnuit centre de cultură și nici muzee. Și totuși, în această privință, Topalu constituie o excepție căci aici, pe o străduță lăturalnică

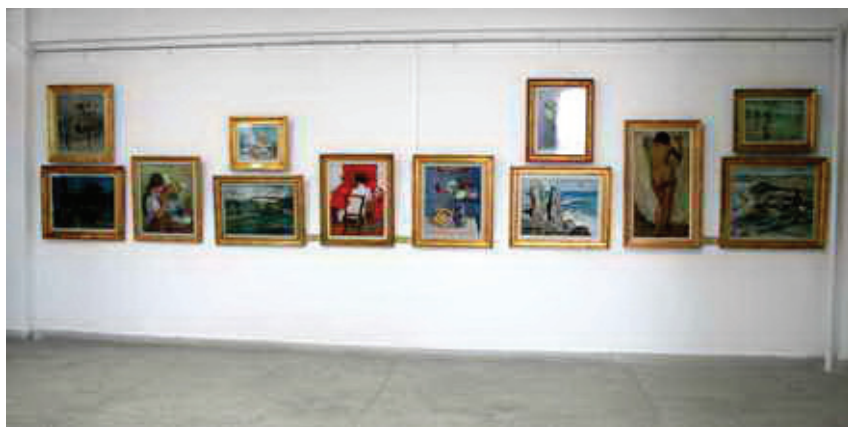

Muzeul "Dinu și Sevasta Vintilă" din Topalu

mărginită la un capăt de Dunăre, cei interesați de cultură pot vizita Muzeul "Dinu și Sevasta Vintilă", considerat a fi cel mai important muzeu sătesc de artă din România și poate chiar din întreaga Europă.

Medicul Gheorghe Vintilă, fiul soților Dinu și Sevasta Vintilă - învățători de seamă în Topalu, a donat comunei în anul 1960 o colecție impresionantă de 228 de lucrări de artă, precum și casa bătrânească a părinților, care a fost transformată începând cu 1961 în muzeul ce astăzi este

considerat de toți localnicii în frunte cu primarul Gheorghe MURAT "mândria comunei". Reabilitată în 2007 de Consiliul Județean Constanța, fosta locuință a soților Vintilă a devenit un loc de adevărat "pelerinaj" intelectual al iubitorilor de arte plastice. Deși din afară reședința pare destul de modestă ca spațiu, iar aspectul său exterior, cu var alb și obloane din lemn, aduce destul de mult cu o pensiune sau chiar cu o casă a unui sătean mai înstărit, interiorul deține capacitatea de a te reduce la tăcere, pentru că numai în tăcere și cu ochii în extaz poți contempla picturile, sculpturile și lucrările grafice expuse acolo. La intrare, exact în stînga ușii, e biroul portarului, plasat strategic lângă tablouri aparținând lui Nicolae Grigorescu, pictate în ultimii săi ani de viață. Vin apoi la rînd, înșirați orizontal în rame aurite, Ștefan Luchian, Nicolae Tonitza, Theodor Pallady, Dumitru Ghiață, Gheorghe Petrașcu,

O impresionantă colecție de tablouri celebre

Sava Henția, August Von Siegen, Alexandru Ciucurencu, Nicolae Dărăscu, Ioan Andreescu și alții. Sălile se succed și ele, toate albe și austere, palpitând însă de viața din pânze, iar clădirea, de unde la început părea modestă, se dovedește acum a fi de-a dreptul un labirint ce pare că se multiplică la infinit sub forma camerelor. “Cap de copil” și “Cap de femeie” de Tonitza, “Car cu boi” și “Ciobănaș” de Grigorescu, “Femeia cu copil la marginea orașului” de Luchian, “Uliță în sat”, “Fetița în albastru” și “Flori” de Sava Henția, “Piață în Italia” de August Von Siegen, iată doar câteva nume de tablouri din multitudinea celor expuse, reținute pe criterii pur subiective, alături de numeroasele –și misterioasele– tablouri cu fete și femei “în roșu” semnate Pallady, Tonitza, Ciucurencu etc. Din loc în loc, în mijlocul vreunei săli, găsim așezate pe socluri sculpturi semnate Ion Jalea, Oscar Han, Dimitrie Panciurea, G. Tudor, Cornel Medrea, atât de expresive și de fin lucrate că-ți vine să uiți de camerele vigilente de supraveghere și să le mângâi, ușor, cu vârf de deget, să simți sub piele rigiditatea materialului care, prin șlefuire, a putut naște forme atât de delicate de artă. Simplitate organizatorică și gust estetic, iată pe ce mizează muzeul din Topalu, deschis zilnic spre vizită între orele 9-17. Din păcate însă, distanța de 60 de kilometri ce separă comuna dobrogeană de litoralul românesc și cu precădere de Constanța constituie un impediment în atragerea vizitatorilor, mai ales că mulți nici nu știu de existența acestui centru cultural, nu tocmai mediatizat în presa locală și națională. Unicitatea muzeului este însă

Topalu, o așezare pitorească pe malul Dunării

de necontestat, iar valoarea operelor clasice de artă pe care le adăpostește trebuie să fie făcută cunoscută publicului larg, de aceea primarul Gheorghe MURAT dorește ca, odată cu reabilitarea cetății de la Capidava, să includă Topalu și implicit Muzeul “Dinu și Sevesta Vintilă” în circuitul turistic de calibru european. Până atunci însă, muzeul rămâne în continuare la numărul 328, pe aceeași uliță ce se varsă, la vale, în Dunăre, adăpostind aceeași colecție de opere de artă ce-au ieșit din mâini de genii artistice românești recunoscute internațional, iar pentru cei care au drum prin împrejurimi sau pur și simplu sunt mânați de dorința de a vizita locuri impresionante, Topalu cu al său muzeu reprezintă o opțiune demnă de luat în considerare.

Nicoleta PANDELEA, Fotografii Georgian PREDA, studenți, Jurnalism Universitatea Ovidius din Constanța

Miraculoasele frumuseți ale naturii: Cheile Dobrogei

LUCRARE REALIZATĂ DE
ARTISTUL PLASTIC VASILE JURJE